

deKanttekening

APRIL 2025 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

Vrij, moedig & inclusief

Twee derde jonge moslims overweegt ons land in de toekomst te verlaten

Is samengaan van GroenLinks en PvdA een goed idee?

Burgemeester Istanbul is gearresteerd op beschuldiging van 'corruptie'

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

April 2025
Jaargang 8 - nr. 85

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

REDACTIE EN EINDREDACTIE
Tayfun Balcik, Mariska Jansen
en Majorie van Leijen

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Mariska Jansen, Tayfun Balcik,
Mehmet Cerit, Ewout Klei, Leontine
Vreeke, Ewoud Butter, Thomas
von der Dunk, Abdelkader Benali,
Ahlam Benali, Remco van Mulligen,
Tineke Bennema, Yavuz Baydar,
Fonda Sahla, Geraldina Metselaar,
Ahmedjan Kasim, Karim Abbara

BEELD COVER
PVV-leider Geert Wilders
demonstreert bij de Turkse
ambassade. AFP

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij, moedig & inclusief

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

IMAA Accountancy & Advies B.V

6

Twée derde jonge moslims overwegen ons land in de toekomst te verlaten

● OP DE COVER

12

Nilgün Yerli: 'Ik houd van dit kikkerlandje'

● SAMENLEVING

● OP DE COVER

06 Twée derde jonge moslims overwegen ons land in de toekomst te verlaten

● WERELD

09 De nieuwe linkse partij wil macht en heeft geen idealen - Tineke Bennema

10 Burgemeester Istanbul is gearresteerd op beschuldiging van 'corruptie'

● WERELD

12 Nilgün Yerli: 'Ik houd van dit kikkerlandje'

16 Anne-Ruth Wertheim: 'Racisme gaat ook over jaloezie'

20 Is samengaan van GroenLinks en PvdA een goed idee?

22 Kan een nieuwe linkse partij écht multicultureel zijn? Dit vindt ons panel

24 De strijd voor inclusieve gezondheidszorg gaat door - Fonda Sahla

16

Anne-Ruth Wertheim: ‘Racisme gaat ook over jaloezie’

● SAMENLEVING

Recensie: paus Franciscus presenteert zijn antwoord op Trump, Musk en Poetin

● ZINGEVING

42

44

Interreligieuze iftar op de Dam. ‘Dit is precies wat de wereld nodig heeft’

● ZINGEVING

● KUNST & CULTUUR

25 Ik ben zwarter geworden in een wittere wereld - Leontine Vreeke

● NIEUW IN NEDERLAND

26 Kort nieuws

● WERELD

28 Glodi Mbwete: ‘Excuses zullen de koning en de Belgische regering nooit maken’

31 ‘Thailand deporteert Oeigoeren naar China, wij kijken machteloos toe’

32 Zijn er parallellen tussen Trump en Duitsland in de jaren dertig?

35 Een lichtpuntje in het bestaan van de PVV - Chris Aalberts

36 Laatste islamitische scholengroep in Frankrijk verliest staatssteun

39 Mijn Riffijnse kinderen kunnen zichzelf zijn - Ahlam Benali

40 Marokkanen in Mokum: ‘We laten ons niet wegpesten’

● ZINGEVING

42 Recensie: paus Franciscus presenteert zijn antwoord op Trump, Musk en Poetin

44 Interreligieuze iftar op de Dam. ‘Dit is precies wat de wereld nodig heeft’

47 Integratie prima, maar niet opklimmen graag - Abdelkader Benali

In het kort.

Erdogan: Europese veiligheid niet denkbaar zonder Turkije (en EU-lidmaatschap)

EUROPESE LEIDERS, DE TURKSE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN (MIDDELSTE RIJ RECHTS) EN DE CANADESE PREMIER TRUDEAU KWAMEN OP 2 MAART IN LONDEN SAMEN VOOR EEN SPOEDOVERLEG OVER DE OORLOG IN OEKRAÏNE. BEELD: JUSTIN TALLIS/POOL/AFP

'Het wordt voor Europa steeds onmogelijker om een globale actor te zijn zonder Turkije', verklaarde de Turkse president Erdogan tijdens een iftarmaaltijd met ambassadeurs in Ankara. Zo meldt de krant *Türkiye Today*.

De woorden van de Turkse president komen op een hachelijk moment in Europa. De Verenigde Staten willen dat er snel een deal komt tussen Oekraïne en Rusland en hebben zelfs alle wapenleveranties aan Oekraïne gepauzeerd. Europese leiders voelen de druk om nu zelf een vuist te maken voor de veiligheid op het continent. Werpt de Turkse president zich nu als redder in nood voor Europa, of zit er meer achter de woorden van de politicus? Erdogan noemde de Oekraïne-crisis niet expliciet, toen hij stelde dat 'Europa's veiligheid' onmogelijk zou zijn zonder Turkije. Hij had het wel uitvoerig over de 'strategische prioriteit' van Turks EU-lidmaatschap, oftewel de hoogste prijs voor een eventuele Turkse bijdrage aan de Europese veiligheid.

Sinds de Oekraïne-oorlog uitbrak, speelt Turkije een dubbelrol. Zo heeft het uit economische belangen nooit meegedaan met de westerse sancties tegen Rusland, maar tegelijk heeft het Turkse drones geleverd aan Oekraïne en is het voor de territoriale integriteit van het land. ●

Roel van Duijn nieuwe columnist bij de Kanttekening

Roel van Duijn (1943), bekend van de Provobeweging en de Kabouterpartij, is toegetreden als columnist bij *de Kanttekening*.

Van Duijn schreef begin 2021 zijn eerste artikel voor ons het medium: een essay over de genocide op de Oeigoeren in China, waarin hij de rol van de Chinese partijfunctionaris Chen Quanguo fileerde. In zijn bijdragen aan de *Kanttekening* zal hij zich blijven richten op thema's als mensenrechten, democratie en internationale politiek.

Als tiener voelde Roel van Duijn al betrokken bij de internationale politiek. Hij raakte geïnspireerd door de stokoude Britse filosoof Bertrand Russell (1872-1970), die tegen de atoombewapening demonstreerde. 'Ik sympathiseerde natuurlijk ook met de Algerijnse onafhankelijkheidsstrijd tegen Frankrijk, maar mijn brandpunt was de atoombom', vertelde hij aan *de Kanttekening*. 'Ik ging met vrienden op een kruispunt staan om tegen de atoombom te protesteren, dat was het begin van mijn politieke werk. De schoolleiding kon mijn actie niet zo waarderen. Vlak voor mijn

ROEL VAN DUIJN SIGNEERT ZIJN BOEK 'SCHOONVADER VAN POETINS GEHEIM AGENT', MEI 2024. © EWOUT KLEI

eindexamen werd ik van school gestuurd.' Beroemd werd Van Duijn dankzij Provo, de rebelse studenten die in de jaren 1965-1967 Amsterdam op stelten zetten. ●

Onderzoek: kinderen met Arabische naam krijgen lager advies

Krijgen kinderen met een migratieachtergrond nu juist een lager of hoger schooladvies? Hier worden onderzoekers het maar niet over eens. Een nieuw onderzoek van SCALIQ laat zien dat leerlingen met een Arabische naam een lager schooladvies krijgen dan even slimme kinderen met een Europees klinkende naam.

Dit meldde Nu.nl onlangs. SCALIQ onderzocht de intelligentie van 6.409 middelbare scholieren van gemiddeld 13,9 jaar, waaronder 481 met een Arabisch voor- en achternaam. Hieruit bleek dat de helft van hen een half schoolniveau lager was ingeschaald dan leerlingen met een vergelijkbare intelligentie en een Europees klinkende achternaam. Ook leerlingen met een Afrikaanse of Spaanse naam kregen een iets lager niveau. Eerder bleek uit een ander onderzoek naar kinderen met een migratieachtergrond dat ze juist een hoger schooladvies kregen dan kinderen met een vergelijkbare intelligentie en geen migratieachtergrond. Wanneer rekening wordt gehouden met gelijke testresultaten en sociaaleconomische achtergrond, krijgen kinderen met een migratieachtergrond iets hogere adviezen, stelde onder andere onderzoeker Thomas van Huizen vorig jaar.

Nu.nl vroeg SCALIQ-onderzoeker Femke Hovinga naar de discrepantie. Zij noemt de conclusie van

BEELD: FACEBOOK

Van Huizen en anderen logisch, omdat de onderzoekers alleen naar de uiteindelijke schoolprestaties zouden hebben gekeken en niet naar het potentieel van leerlingen. Als vooroordelen en verwachtingen over het leervermogen van een kind meespelen, dan kan het zijn dat kinderen vanwege hun achtergrond geen eerlijke kans krijgen, benadrukt ze. ●

Nu is de CHP zelf slachtoffer van het Erdogan-regime

MEHMET CERIT

Hoofdredacteur / Directeur.

'Mensen denken pas aan onrechtvaardigheid als het hen persoonlijk treft.'
– Charles Bukowski

De schandalige arrestatie van de burgemeester van Istanbul, Ekrem Imamoglu, op 19 maart 2025, is veel meer dan een juridische kwestie of een politieke strijd. Het markeert het einde van een jarenlange autoritaire transitie in Turkije. Deze gebeurtenis is het sluitstuk van de machtsgreep van Erdogan, die begon met de Gezi-protesten in 2013 en versnelde na de mislukte staatsgreep van 15 juli 2016, waarvan de ware toedracht tot op de dag van vandaag onduidelijk blijft. Een parlementair onderzoek hierover werd destijds geblokkeerd door de AKP en de ultranationalistische MHP.

Na de 'couppoging' die Erdogan als een zegen van God beschreef, versnelde hij zijn greep op de macht via nooddecreten, massale zuiveringen en het ondermijnen van de rechtsstaat. Onder het mom van de strijd tegen 'FETO', een door het Erdogan-regime verzonden terreurorganisatie, werden honderdduizenden onschuldige mensen gevangen gezet. Tegelijkertijd werden Koerdische politici, na het mislukken van het vredesproces met de PKK in 2015, en hun partijen systematisch monddood gemaakt door beschuldigingen van terreur.

En de CHP, de Republikeinse Volkspartij? Die zweeg helaas. Of erger nog: ze namen het narratief van Erdogan over. In plaats van de repressie als een frontale aanval op

de democratie te veroordelen, koos de 'linkse, sociaaldemocratische' CHP vaak voor politieke berekening en nationale retoriek. De zogenaamde terreurwetgeving werd niet alleen getolereerd, maar zelfs gelegitimeerd door de CHP zelf. De gedachte was wellicht: zolang het regime ons niet treft, kunnen we doorgaan. Maar vandaag is die stilte een boemerang geworden.

De zaak tegen Ekrem Imamoglu, en andere burgemeesters en aan de CHP gelieerde mensen, laat zien hoe de instrumenten die ooit tegen anderen werden ingezet, nu worden gebruikt tegen de grootste oppositiepartij en de belangrijkste rivaal van Erdogan.

Het doel van de arrestatie was niet alleen het criminaliseren van een populaire burgemeester, maar ook het voorbereiden van het onder curatele plaatsen van de gemeente Istanbul en de CHP. Dit heeft nog niet plaatsgevonden, maar alles wijst erop dat Erdogan dat van plan is. Dit betekent de totale vernietiging van de grootste oppositiepartij.

Wat triest is, is dat de zaak tegen Imamoglu pijnlijk vergelijkbaar is met de tactieken die eerder tegen de pro-Koerdische partij HDP-leider Selahattin Demirtaş werden gebruikt. De charismatische Demirtaş zit al ruim 8 jaar vast op vage terreurbeschuldigingen. Destijds zweeg de linkse CHP helaas. Nu herhaalt de geschiedenis zich.

Toen Imamoglu werd gearresteerd en de Nederlandse tak van de CHP een protest tegen zijn arrestatie in Amsterdam organiseerde, riep ik mijn volgers op sociale

'Nu is het tijd om als Turkse gemeenschap onze stem te laten horen en eenheid te tonen'

media op om deel te nemen aan deze demonstratie. Ik deed zelf mee om mijn standpunt duidelijk te maken. Vanuit mijn omgeving kreeg ik verwijten: waarom steun je de CHP? Die partij heeft toch de afgelopen jaren minderheden in de steek gelaten en haar stem niet laten horen? Sterker nog, sommigen gaven aan dat ik daarmee indirect de haattaal van Erdogan overnam.

Ik heb aangegeven dat de CHP inderdaad dat heeft gedaan en die haattaal nog steeds gebruikt, maar mijn overtuiging is dat iedereen die wordt onderdrukt onze steun verdient. Nu is het tijd om als Turkse gemeenschap en alle fracties samen onze stem te laten horen en eenheid te tonen.

Met de aanval op de CHP en het uitschakelen van de mogelijke presidentskandidaat Imamoglu, lijkt Erdogan definitief af te willen rekenen met het idee dat macht via verkiezingen kan wisselen. Zoals onze columnist, Turkije-watcher Yavuz

Baydar, zondag scherp analyseerde, verlaat Turkije hiermee de democratische wereldorde en stapte het openlijk in het rijtje van autoritaire staten zoals Rusland en Azerbeidzjan. Het parlement wordt irrelevant, rechters gehoorzamen politieke bevelen en de media zwijgen of worden onderdrukt.

Toch is er hoop. In tegenstelling tot oudere generaties, kiezen jongeren niet voor moedeloosheid of stille woede. Ze protesteren, spreken zich uit en maken slim gebruik van sociale media. Ze wachten niet tot politieke partijen hen leiden, ze nemen zelf initiatief. Volgens mij is het mede dankzij deze opstand van jongeren dat Imamoglu uiteindelijk niet ook onder de zogenaamde terreurwet is vastgezet.

De komende twee weken zijn cruciaal. Als de protesten aanhouden en zich uitbreiden, kan het regime wankelen. Als de straten en jongeren stil blijven, is de kans groot dat de democratie in Turkije definitief wordt begraven.

Onze redacteur Tayfun Balcik vatte deze situatie samen met een Turkse variant op het gedicht van de Duitse predikant en verzetsstrijder Martin Niemöller (1892-1984): *'Eerst kwamen ze voor Hrants Dink. Ik zei niets – ik was geen Armeniër. Toen kwamen ze voor de Koerden. Ik keek weg – ik was geen Koerd. Daarna gingen ze achter de Gülenisten aan. Ik hield mijn mond – ik was geen Gülenist. Nu zijn de seculieren aan de beurt. En er is niemand meer over om mij te verdedigen.'* ●

Op de cover.

Twée derde jonge moslims overwe te verlaten

PROTEST TEGEN ISLAMOFOBIE IN HET VERENIGD KONINKRIJK. BEELD: PIXABAY

Twée op de drie jonge moslims overweegt in de toekomst Nederland te verlaten. Een groeiend aantal jonge moslims voelt zich in ons land onveilig. Bijna allemaal hebben ze geen vertrouwen meer in de Nederlandse politiek. De bezorgdheid over de groei van populisme is eveneens groot.

● REMCO VAN MULLIGEN

Dit blijkt uit onderzoek dat *het Opiniehuis* in samenwerking met *de Kanttekening* verrichtte onder ruim vijfhonderd moslims van tussen de 18 en 35 jaar oud. De meerderheid van de onderzochte groep is van Marokkaanse en Turkse herkomst. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hun toekomstverwachtingen,

gevoelens van veiligheid, en ervaringen met discriminatie en uitsluiting. Daarnaast wordt gekeken naar hoe actief deze jongeren hun religie praktiseren en naar hun vertrouwen in de politiek en de rechtsstaat, evenals de impact van islamofobie en de rol van de media.

Het onderzoek is online uitgevoerd in februari. Ook heeft het Opiniehuis moslims in de vier grote steden (Rotterdam, Amsterdam, Utrecht, Den Haag) geïnterviewd en bezoekers van de Ramadanbeurs (22 en 23 februari). De deelnemers aan het

onderzoek zijn allemaal moslim, waarvan de meesten (57 procent) aangeven dat ze hun geloof ook sterk praktiseren. Slechts een heel klein deel (4 procent) doet helemaal niks met zijn of haar geloof. Hoewel het onderzoek volgens Opiniehuis te klein is om 'statistisch betrouwbaar' te kunnen zijn, is het wel 'mogelijk om een goede indicatie te geven van de sentimenten die leven onder deze groep Nederlandse moslims.'

Veiligheid

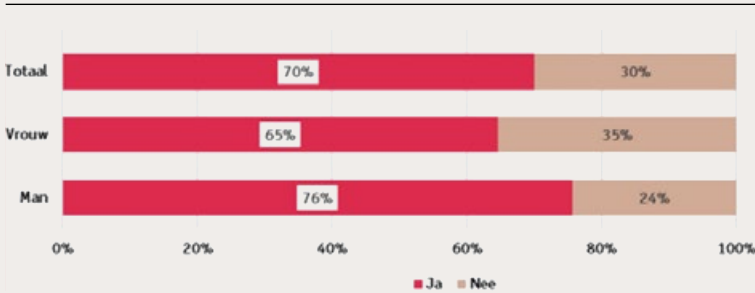
Een op de drie ondervraagden voelt zich niet veilig. Wat opvalt is

dat juist van de kleine groep moslims die hun geloof helemaal niet praktiseren, zich nog relatief het veiligst voelt. Blijkbaar vergroot het (zichtbaar) beoefenen van je islamitische geloof ook direct je gevoel van onveiligheid in Nederland.

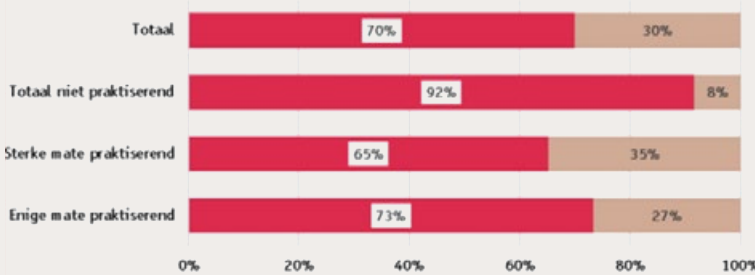
Daar komt bij dat een groot deel (41 procent) van deze jonge moslims aangeeft zich de laatste jaren steeds onveiliger te voelen. Dat gevoel is het sterkst onder Marokkaanse moslims (46 procent) en onder moslimvrouwen (45 procent).

Discriminatie is de belangrijkste

Veiligheid in de toekomst

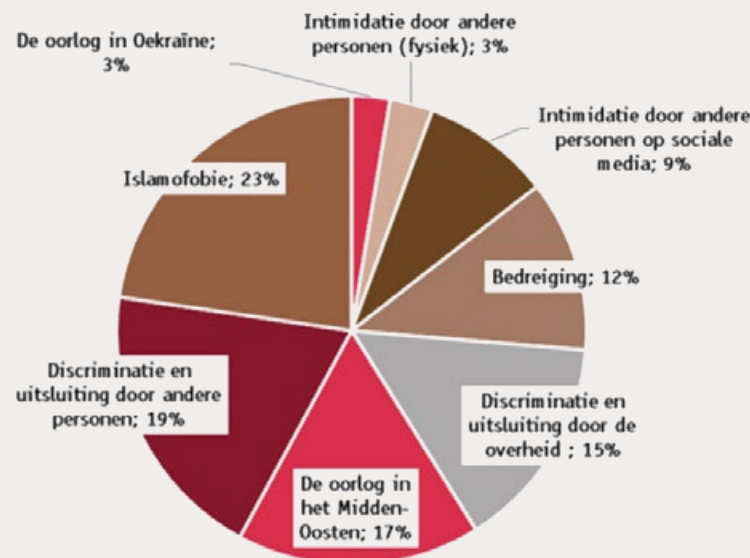
% RESPONDENTEN DAT ZICH (ON)VEILIG VOELT NAAR GESLACHT. © OPINIEHUIS

% RESPONDENTEN DAT ZICH (ON)VEILIG VOELT NAAR MATE VAN PRAKTIUSEREN. © OPINIEHUIS

ste reden waarom jonge moslims zich onveilig voelen. Dit betreft zowel discriminatie door de overheid als door andere personen. Islamofobie speelt bovendien een grote rol: bijna een kwart van de

moslims voert dit aan als reden voor onveiligheid. Anderen zeggen dat ze intimidatie ervaren, fysiek of op sociale media, vanwege hun geloof – wat in feite ook neerkomt op islamofobie. Tot slot

© OPINIEHUIS

zijn de oorlogen in het Midden-Oosten en Oekraïne ook redenen waarom men zich onveilig voelt.

Geen vertrouwen

Het donkerste beeld in dit onderzoek komt naar voren bij de vraag of jonge moslims vertrouwen hebben in de politiek. Zeer breed is dat vertrouwen volledig afwezig. Dat gevoel heerst bij alle ondervraagden, of ze nu een Turkse, Marokkaanse of Nederlandse achtergrond hebben. Wat wel opvalt is dat juist de ‘middengroep’ die de islam enigszins praktiseert het negatiefste gevoel heeft over de politiek: 95 procent van hen heeft geen vertrouwen. Bij moslims die hun geloof sterk praktiseren en moslims die helemaal niks met hun geloof doen, is er ietsje meer vertrouwen.

Weinig verrassend, want het kabinet bestaat voor een deel uit islamofobe partijen, is dat het aantreden van het kabinet-Schoof de gevoelens van somberheid over de Nederlandse politiek heeft

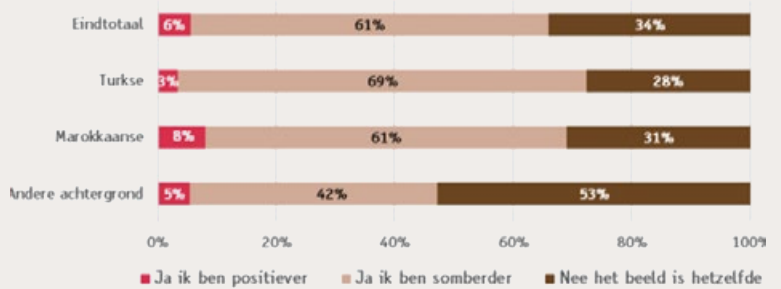
versterkt.

De redenen achter die grotere somberheid komen ook uit het onderzoek naar voren: ruim een kwart geeft aan dat hierbij meespeelt dat het kabinet negatief over moslims en de islam spreekt. Ook het wegzetten van groepen en de discussie over immigratie en integratie spelen duidelijk mee.

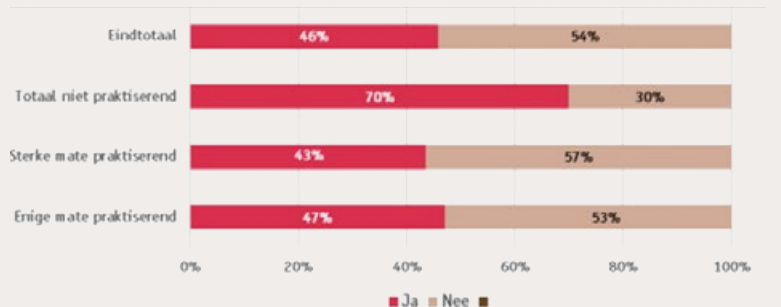
Bijna de helft van de ondervraagde jonge moslims heeft vertrouwen in de Nederlandse rechtsstaat. Onder de relatief kleine groep moslims met een andere achtergrond dan Turks of Marokkaans, is dat vertrouwen een stuk groter. Wat opvalt is dat 70 procent van de totaal niet praktiserende moslims vertrouwen heeft in die rechtsstaat, wat veel hoger is dan het vertrouwen onder moslims die hun geloof sterker praktiseren.

Toekomst in Nederland?

Als het gaat om de toekomst, zijn jonge moslims verdeeld in drie ongeveer even grote groepen: een

© OPINIEHUIS

© OPINIEHUIS

Op de cover.

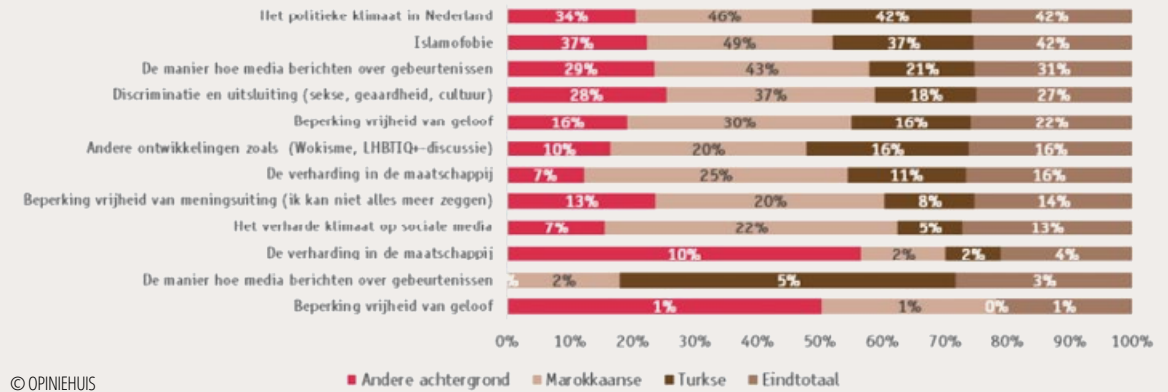
deel heeft vertrouwen, een deel juist totaal niet, en een derde groep is neutraal. Mannen zijn hierover iets negatiever dan vrouwen. Ook hier valt op, dat moslims die hun geloof helemaal niet praktiseren er anders naar kijken. Van hen kijkt juist twee derde positief naar de toekomst.

Meer dan de helft van de jonge moslims geeft aan dat zijn of haar beeld van de toekomst door de jaren heen negatiever is geworden. Slechts een veel kleiner deel is juist optimistischer geworden. Vooral – wederom – moslims die helemaal niets doen met hun geloof, zijn nog vaak positiever tegen de toekomst gaan aankijken.

Vier oorzaken springen er daarbij uit, waardoor moslims de laatste jaren negatiever naar de toekomst kijken: het politieke klimaat in Nederland (42 procent), islamofobie (41 procent), de manier waarop media berichten over gebeurtenissen (34 procent) en discriminatie en uitsluiting (28 procent).

Maar niet de hele groep denkt overal hetzelfde over. Jonge moslims verschillen al naar gelang afkomst en religieuze beleving. Zo speelt het politieke klimaat een *minder* grote rol bij het negatiever worden van de gevoelens van moslims met een andere etnische achtergrond dan de Turkse of Marokkaanse. Terwijl voor moslims met een Marokkaanse achtergrond discriminatie en de negatieve berichtgeving in de media juist zwaarder meetellen. Bij Nederlanders met een Turkse achtergrond hebben berichten in de media en discriminatie juist weer *minder* invloed op hun toekomstbeeld dan bij de gemiddelde jonge moslim.

Wat bovendien duidelijk naar voren komt is dat moslims die sterk hun geloof praktiseren, vaker wijzen op discriminatie en islamofobie als redenen waarom ze minder vertrouwen in de toe-

© OPINIEHUIS

komst hebben. Aan de andere kant wijzen moslims die niets met hun geloof doen juist op de negatieve sfeer op sociale media en een ervaren gebrek aan vrijheid van meningsuiting als redenen om somberder te denken over de toekomst.

Weg uit Nederland

Veel jonge moslims willen in de toekomst weg uit Nederland: twee derde vindt emigratie naar een ander land een (zeer) waarschijnlijke optie. Turkse Nederlanders zijn nog het meest gehecht aan ons land: van hen overweegt 'slechts' 54 procent emigratie als serieuze optie. Dat staat tegenover drie kwart van de Marokkaanse Nederlanders die wil emigreren.

Een overweldigend aandeel van 90 procent van de sterk praktiserende moslims wil een toekomst zoeken buiten Nederland. Overigens is ook onder niet- of matigpraktiserende moslims de behoefte aan een toekomst elders nog steeds zeer groot.

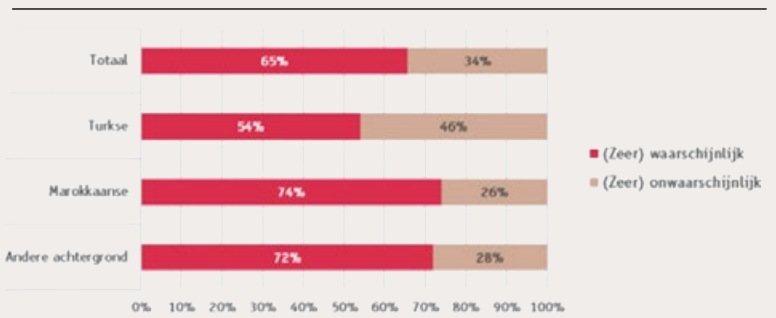
Waar willen deze potentiële emigranten heen? Ze noemen vooral Turkije, Marokko en landen uit het Midden-Oosten als bestemmingen. Ze geven aan te willen verhuizen vanwege gevoelens van onveiligheid, omwille van de islamitische cultuur in de genoemde landen en om een nieuw avontuur aan te gaan.

Zorgwekkend

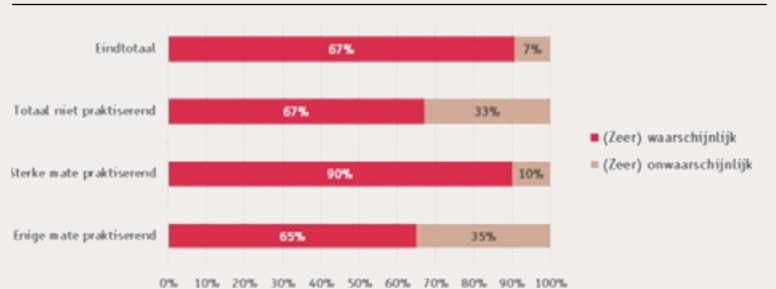
Opiniehuis stelt dat dit onderzoek 'zorgwekkende trends' onder jonge moslims onthult 'met betrekking tot hun ervaren veiligheid en vertrouwen in de samenleving'. Er zijn veel gevoelens van onveiligheid, 'met een opvallend hoger percentage onder vrouwen en moslims van Marokkaanse afkomst'. Islamofobie en discriminatie dragen hier sterk aan bij.

Daarnaast adviseert Opiniehuis met klem beleidsmakers en de samenleving 'om aandacht te

besteden aan de zorgen van moslimjongeren. Het is essentieel om een inclusieve en veilige omgeving te creëren waarin deze jongeren zich gewaardeerd en gehoord voelen. Alleen door het aanpakken van discriminatie, het bevorderen van dialoog en het verbeteren van de representatie in de media kan het vertrouwen in de samenleving worden hersteld en kan een toekomst worden gecreëerd waarin moslims zich veilig en geaccepteerd voelen in Nederland.' ●

© OPINIEHUIS

© OPINIEHUIS

TINEKE BENNEMA

Journalist en historicus.

De nieuwe linkse partij wil macht en heeft geen idealen

In 1864 kwamen arbeiders uit verschillende landen bij elkaar in Londen om te praten over de oprichting van een organisatie die hun rechten op het gebied van loon, staken en voorzieningen zou behartigen. De belangstelling was enorm, de passie aanwezig. Aan het eind gingen ze met de pet rond om de oprichting te bestendigen. Ze haalden niet meer op dan 3 pond. Dat was het totaalbedrag dat ze konden missen in hun armoede. Maar hun overtuiging was zo groot dat ze doorzetten en de oprichters werden 'moedige vernieuwers' genoemd. De Eerste Internationale was geboren.

Ik moest eraan denken nu links weer van betekenis wil gaan zijn en één brede partij wil worden. Links is dood! Leve links! Maar hebben we al van de ideeën gehoord die die partij gaan dragen? Ik zie vooral dat de PvdA-oudgedienden als Melkert, Verbeet en Spekman willen behouden wat geweest is en wat zij bestempelen als 'sociaaldemocratie'. Innovatie? Verfrissing? En de grote baas Timmermans zelf deed me helemaal schrikken met zijn: 'We zijn een linkse beweging die aansluiting moet hebben met het centrum, anders kunnen we niet meebesturen.'

In dit alles lees ik geen aankon-

diging van een geboorte van een nieuw links. Integendeel, ik zie een partij die uit is op macht, maar geen idealen heeft, een partij die flirt met rechts, waaraan het CDA bijna ten onder is gedaan, een 'tegenpartij', die geen aantrekkelijk verhaal biedt. Lekker tegen arbeidsmigranten en 'woke' aanschoppen en een rem op immigratie nastreven – Timmermans kondigde eind vorig jaar een nieuwe migratievisie aan op zijn Fortuyns: vol is vol.

En welk 'centrum' bedoelt Timmermans? De VVD is met Yesilgöz aan het roer een PVV-light geworden. Juist die reflex om lepeltelepeltje te liggen met rechts, dat opportunisme, breekt elke partij op. Waarom zouden kiezers stemmen op een partij die achter de ideeën van andere aanloopt? Gelijkeheid en inclusie zijn dan nog verder weg dan de horizon en ik zie die rode zon alleen maar verder in de zee zinken.

En welke sociaaldemocratie traditie bedoelen ze? Die van Wim Kok, die er trots op was een neoliberale economie in huis te halen ten koste van idealen? Of nog verder terug, de antimilitaristische SDAP die bestaanszekerheid in gedachten had? En als we buiten de grenzen kijken: de Eerste Internationale? Of, en dan wordt het lelijk, de SDP in Duitsland die zich zo fel afzette

'Juist die reflex om lepeltelepeltje te liggen met rechts, dat opportunisme, breekt elke partij op'

tegen linkse andersdenkenden dat de leiding opdracht gaf om Rosa Luxemburg te vermoorden? Nee, dat niet natuurlijk, maar ik wil hier mee alleen maar laten zien dat terugverlangen naar hét idee van sociaaldemocratie een illusie is.

Zoals filosoof Alasdair MacIntyre laat zien in de net uitgekomen vertaling van zijn boek over moraal, *Na de deugd*: denken, ideologie, is nooit los te zien van het tijdsgevoel. En wil het gedachtegoed aantrekkelijk zijn, dan moet het met de tijd meegaan. Dat wil niet zeggen dat je alle ideologie bij het grof vuil moet zetten. Maar het betekent wel: bouwen op de mooie resultaten uit het verleden en innoveren met het oog op de toekomst.

Nu hoop ik op deze inspirerende speech voor de nieuwe partij: *Lieve allemaal,*

Wij zijn een partij van en voor iedereen, wit of zwart, arm of rijk, jood of Palestijn, straight of queer, jong of oud. Allemaal zien we hoe lelijk de wereld is geworden. Als we een eerlijke samenleving willen, dan moeten we die eerst maken en zullen we eerst zelf solidaire mensen moeten worden. Dat is natuurlijk doodeng voor een partij, omdat het riekt naar brainwashing, stalinisme. Maar laten we wel zijn, iedereen snakt naar meer solidariteit – in verscheidenheid. Geen eenheid dus!

Wat we gaan doen is iedereen lekker laten denken wat die wil. Maar ondertussen krijgt ieder een basisinkomen, recht op degelijke huisvesting, recht op betaalbare energie door gratis warmtepompen en zonnepanelen, gratis degelijk (ook hoger) onderwijs, gratis degelijke zorg. Ieder in dit land moet zijn bestaan zeker weten. En we zorgen ook voor flora en fauna en voor de mensen elders op de planeet die het moeilijk hebben. We gaan meer belasting heffen op bedrijfswinsten en rijke mensen. We verlagen de uitgaven voor defensie. We zijn niet bang klein te beginnen. Want zorg en solidariteit zijn onze waarden, waar hebzucht en alles vertalen naar de norm van geld hebben gefaald. Die ideeën zullen we overal gaan verspreiden. In de kunsten, in het onderwijs. Solidair is de naam van deze nieuwe partij. Kom bij ons!' •

Burgemeester Istanbul is gearresteerd

Ekrem İmamoğlu, de populaire burgemeester van Istanboel en een belangrijke rivaal van president Recep Tayyip Erdoğan, is gearresteerd op beschuldiging van 'corruptie'. Duizenden mensen in Istanbul en andere steden zijn de straat opgegaan om hiertegen te protesteren. De recente stap om İmamoğlu uit zijn ambt en mogelijk uit de politiek te verwijderen, markeert een cruciale fase in Turkije, dat al meer dan tien jaar in crisis verkeert. De huidige ontwikkelingen betekenen duidelijk een existentiële strijd, zowel voor Erdoğan en zijn machtsstructuren als voor de belangrijkste linkse oppositiepartij, de CHP. Er zijn veel vragen, hoe zit dit precies? Turkije-watcher en onze columnist Yavuz Baydar legt dit uit in acht vragen en antwoorden.

● YAVUZ BAYDAR

Hoe is de zaak-İmamoğlu ontstaan?

Het was al langer duidelijk dat de Turkse autoriteiten bezig waren met een onderzoek naar İmamoğlu. Bronnen binnen de oppositiepartij CHP vreesden dat hij een direct doelwit zou worden. Naar verluidt hadden de autoriteiten meerdere 'klokkenluiders' binnen de CHP verzameld, die informatie zouden hebben verstrekt over vermeende fraude binnen de gemeente Istanbul en gelieerde bedrijven.

Onlangs viel de Turkse FIOD (MASAK) kantoren van de gemeente Istanboel binnen en nam computers in beslag. De universiteit van Istanboel annuleerde bovendien İmamoğlu's diploma, vanwege vermeende fraude. Aangezien een universitair diploma een vereiste is om in Turkije als presidentskandidaat mee te doen wordt het voor İmamoğlu moeilijker om zich te kandideren. Ten slotte vond op 19 maart een grote inval van de politie plaats, waarbij İmamoğlu samen met meer dan honderd anderen werd gearresteerd.

Zijn de beschuldigingen tegen İmamoğlu terecht?

Er zijn twee lopende zaken tegen

hem. De eerste betreft een groot-schalig corruptieonderzoek, waarbij de burgemeester wordt beschuldigd van het aannemen van steekpenningen en het knoeien met aanbestedingen. De aanklachten bevatten veel details, maar het is onduidelijk hoe sterk het bewijs is.

De tweede zaak is politiek beladen: de autoriteiten beschuldigen İmamoğlu van banden met terroristische organisaties, zoals de KCK, een aftakking van de Koerdische PKK. Volgens justitie zou de burgemeester sympathisanten van deze groepen in dienst hebben genomen bij de gemeente. Dit soort beschuldigingen wordt in Turkije vaker gebruikt om politieke tegenstanders uit te schakelen.

Waarom ziet Erdoğan İmamoğlu als een bedreiging?

Erdoğan streeft naar een systeem waarin hij, net als de leiders van Azerbeidzjan, Wit-Rusland en Rusland, voor altijd aan de macht kan blijven.

Het is een bekend patroon in de Turkse politiek: Erdoğan heeft in het verleden populaire tegenstanders politiek uitgeschakeld door ze te laten arresteren. In 2016 gebeurde dit met Selahattin Demirtaş. De charismatische leider van de pro-Koerdische HDP zit nu al meer dan acht jaar vast.

Had İmamoğlu een kans gehad om Erdoğan te verslaan?

Peilingen toonden aan dat İmamoğlu en de nationalistische burgemeester van Ankara, Mansur Yavaş, serieuze concurrenten zijn voor Erdoğan bij de volgende verkiezingen. Maar de vraag blijft of het autocratische systeem überhaupt zal toestaan dat Erdoğan verliest.

Wat kan İmamoğlu nu doen?

Hij zal waarschijnlijk in beroep gaan tegen de beslissing van de universiteit waarin zijn diploma ongeldig is verklaard. Maar de aanklachten over corruptie en terrorisme kunnen zich jarenlang voortsleepen. In de huidige politieke context is de kans groot dat hij in voorarrest blijft en uiteindelijk zijn passieve kiesrecht verliest. Waarschijnlijk wordt een zogenoemd curator (kayyum), als waarnemend burgemeester van Istanboel aangesteld, een tactiek die eerder is gebruikt tegen Koerdische burgemeesters.

Sommigen geloven dat deze aanval hem als politicus juist sterker maakt, anderen vrezen dat zijn carrière hiermee feitelijk is beëindigd.

Wie zou de oppositie nu kunnen leiden?

Erdoğan lijkt het liefst tegen een zwakkere en voorspelbare kandidaat te willen strijden. Een mogelijke vervanger voor İmamoğlu is burgemeester van Ankara, Mansur Yavaş, die ik net al noemde.

Hij is een politicus met een bureaucratisch profiel en heeft een verleden bij de ultranationalistische MHP. Zijn retoriek over İmamoğlu was dan ook opvallend "voorzichtig" en "afstandelijk" in de nasleep van diens arrestatie. Hij heeft ongetwijfeld ambities om Erdoğan uit te dagen. Maar telkens wanneer de verkiezingen naderen, zal dezelfde vraag opduiken: zal Erdoğan vreedzaam afstand doen van de macht, zelfs als hij de verkiezingen verliest? Autocraten klampen zich vast aan hun macht, en Erdoğan is daar geen uitzondering op. Bovendien is hij een zeer bedreven speler in dit politieke schaakspel.

Hoe groot is de schade voor Erdoğan?

Er is onder zijn critici veel wensdenken over het idee dat Erdoğan zichzelf zou beschadigen, en er wordt gespeculeerd dat hij verlamd is door angst. Dit soort analyses kunnen echter misleidend zijn. Erdoğan volgt in veel opzichten het "handboek van de autocraten". Net als Maduro in Venezuela, Loekasjenko in Wit-Rusland en Poetin in Rusland, heeft hij vrijwel volledige controle over het staatsapparaat, de rechterlijke macht en de media.

Hoewel de arrestatie van İmamoğlu leidde tot een daling van de Turkse lira en een verdere stijging van de inflatie lijkt de president bereid om harde maatregelen

erd op beschuldiging van ‘corruptie’

EKREM İMAMOĞLU, BURGEMEESTER VAN ISTANBUL, GELDT ALS DE BELANGRIJKSTE POLITIEKE TEGENSTANDER VAN DE TURKSE PRESIDENT ERDOĞAN. BEELD: OZAN KOSE/AFP

len te nemen als er sociale onrust uitbreekt. Zoals het instellen van een noodtoestand. Zijn populariteit was vorig jaar gedaald, maar hij heeft dat verlies grotendeels hersteld, mede dankzij zijn militaire en diplomatieke manoeuvres rondom Syrië.

Objectief gezien heeft Erdoğan zich bewezen als een meesterlijke politieke strateeg, die tijdelijke allianties met zowel vrienden als vijanden aangaat, vaak gebruikmakend van hun naïviteit of fouten. Recentelijk heeft hij met succes een wig gedreven tussen de twee belangrijkste oppositieblokken: de seculiere CHP en de pro-Koerdische DEM-partij. Hij deed dit door de laatste een “wortel” voor te houden, zoals het versoepelen van de detentieomstandigheden van de

gevangen PKK-leider Öcalan. Tegelijkertijd intensiverde hij zijn strategie om de CHP te verzwakken en verdeeldheid binnen de partij te zaaien.

Koerden dromen nu van “vrede”, een dubbelzinnig begrip onder de huidige omstandigheden, terwijl seculiere Turken steeds meer in het defensief worden gedwongen.

Beide oppositiepartijen staan onder druk, en als Erdoğan succesvol is in zijn tactiek, zou hij Turkije kunnen veranderen in een soort “Azerbeidzjan”, met een formeel legitieme maar in de praktijk machteloze oppositie. Zijn strategie van “regeren door chaos” lijkt tot nu toe goed te werken. Turkije bevindt zich in een vreemde staat van politieke schizofrenie.

Wat betekent dit voor de EU en NAVO?

Turkije is een NAVO-bondgenoot die autocratisch wordt geregeerd. De feiten spreken een duidelijke taal: de scheiding der machten is verdwenen en de rechtsstaat is al lang ingestort in Turkije. Sinds de invoering van het presidentiële systeem in 2017 — wat in de praktijk een overgang naar een autocratisch bewind betekende — is Turkije verder dan ooit verwijderd van EU-lidmaatschap. De media zijn verwoest.

Met duizenden politieke gevangenen verschilt Turkije niet veel van Azerbeidzjan. De arrestatie van Imamoğlu is een belangrijke stap richting een volledig autoritair regime.

Erdoğan’s koers is duidelijk: alle signalen wijzen op een nau-

were samenwerking met Trump, terwijl hij de EU onder druk zet om de onderhandelingen over EU-lidmaatschap voort te zetten, maar zonder zich te laten beïnvloeden door Europese bemoeienis met de Turkse binnenlandse politiek.

De EU blijft formeel onderhandelen over Turkse toetreding, maar dat proces is al jaren een farce. Jarenlang heeft de EU geprobeerd Erdoğan te *appeasen*, maar dit beleid heeft gefaald. De enige realistische optie is om de samenwerking met Turkije puur te baseren op economische uitwisseling en zich te wapenen tegen verdere autocratische ontsporingen. De komende tijd zal uitwijzen of Europese leiders bereid zijn om de realiteit onder ogen te zien. ●

Nilgün Yerli: 'Ik houd van dit kikkerlandje.'

Theatermaker Nilgün Yerli verliet Nederland vanwege het negatieve politieke klimaat, maar kwam terug en wil nu voorgoed blijven. 'Ik houd van dit kikkerlandje.'

● MARISKA JANSEN

Het was even lastig om Nilgün Yerli te bereiken. Ze is druk met haar theatertour en vliegt op het moment van afspreken plotseling naar Istanbul voor een optreden. 'Dat zijn reclamementen voor mij', legt ze telefonisch uit. 'Als mensen mij daar zien optreden en het mooi vinden, komen ze vaak ook naar het theater.'

Is ze ook bekend in Turkije? 'Ja, ik treed daar ook op, maar ik denk dat ik bekender ben in Nederland – hoewel ik dat niet zeker weet. Sommige mensen herinneren zich mij nog van vroeger, maar de nieuwe generatie van 18-plus heeft nooit van mij gehoord.'

Voor die nieuwe generatie, en voor de oudere lezers die haar misschien vergeten zijn: in 2001 werd Nilgün Yerli bekend met haar boek *De garnalenpelster*. Het verhaal over haar moeder, die als gastarbeider met haar gezin van Turkije naar Nederland kwam, maakte diepe indruk op lezers. Voor velen was het de eerste kennismaking met de wereld van een migrantengezin. Daarna volgden verschillende theaterprogramma's en een periode in het buitenland – daarover straks meer.

Eerst je nieuwe voorstelling *Later als ik dood ben*. Waar gaat die over?

'We stellen onze dromen uit naar later', legt Yerli uit. 'Later, als we groot zijn, rijk zijn, als we vrij zijn, met pensioen zijn, als de kinderen... En dan maar hopen dat later komt vóór het te laat is.'

'De voorstelling draait om een diner met zes personages', vertelt Yerli, 'een dwarsdoorsnede van de samenleving. Ooit waren ze burens, maar inmiddels zijn ze uit elkaar gegroeid. Hun opvattingen over het leven, de maatschappij, politiek en geloof staan lijnrecht tegenover elkaar, en dat botst aan tafel. Tegelijkertijd scheidt het samen eten een gevoel van verbondenheid. Het brengt kwetsbaarheid en relative-

bel en bad thuis op de islamitische manier.

Mijn opa was imam, mijn oma was Joods – maar daar werd nooit over gesproken. We hadden bijvoorbeeld vrijdagdiners, die we familiediners noemden, waarvan ik later dacht dat was gewoon sabbat. Mijn oma hield er een strikt koosjere keuken op na, ze had aparte koelkasten voor zuivel, vis en vlees. Alles was gescheiden,

'Mijn opa was imam, mijn oma was Joods – maar daar werd nooit over gesproken'

ring met zich mee. Want uiteindelijk zijn we allemaal gewoon mensen, met onze primaire behoeften en soms primitieve gedachten.

De eerste opvoering was erg bijzonder, in de voornacht van de ramadan, om 1 uur 's nachts gingen we met het publiek aan tafel, een gezamenlijk nachtelijk eten.'

Vast jij ook?

'Of ik vast, vind ik eigenlijk iets tussen mij en het heelal. Maar nee, ik ben nierpatiënt, dus ik mag helemaal niet vasten.'

Uit wat voor familie kom je?

'Mijn ouders waren moslim. Toen ik 14 was, verloor ik hen allebei. Ik werd opgevangen door katholieke nonnen in Steenwijkerveld. Dagelijks kwam ik in de kerk, las de Bij-

zels de pannen. Ze zou nooit vlees bakken in een pan waarin vis was gebakken.

Dertig jaar geleden vertrok ik naar New York, naar de filmacademie. Vlak voordat ik wegging, gaf mijn tante me een davidsterretje. 'Hier', zei ze, 'dit zal je beschermen.'

Ik vond dat vreemd want mijn ouders waren moslim. En ironisch. Miljoenen Joden zijn gestorven omwille van die ster, en nu zou die mij beschermen? Toen voegde ze eraan toe: 'Ja, maar na 9/11, als je zegt dat je Turks en moslim bent, dan...'

Ik heb het sterretje aan een ketting gehangen, samen met het teken van Allah, Boeddha en een kruis. Voor mij is dat humanisme. In mijn voorstelling draag ik een dichtregel van Rumi voor:

'Elke dag toon ik een ander

gezicht, soms dat van een christen, soms dat van een jood, soms dat van een moslim, om in ieders hart te passen.'

Hij schreef dit in 1260, en nog steeds is de mensheid niet zover om alle geloven in het hart te sluiten. Nog steeds strijden religies tegen elkaar. Geloof is altijd een machtsmiddel geweest voor machthebbers – en helaas volgt het volk vaak.'

Door De garnalenpelster werd je beroemd, maar daarna verdween je uit beeld.

'Wat er gebeurde, is dat ik in 2005 in Carré stond. Ik was net moeder geworden. Mijn zoontje was vijf maanden oud. Toen ik thuiskwam van de voorstelling, lag hij in zijn wieg. Ik kustte hem, en in zijn slaap glimlachte hij. Zo puur, zo echt.

Ineens besefte ik: dat applaus van vanavond is voorwaardelijk. Zolang je een goede voorstelling neerzet, lachen mensen, applaudisseren ze. Maar de lach van je kind... die is écht. Opeens voelde ik hoezeer hij me nodig had. En ik dacht: Dit is niet oké. Hij had al een parttime vader – zijn vader woonde in Londen – en een parttime moeder die alsmaar op pad was. In die tijd deed ik wel 200 optredens per jaar.

Toen besloot ik fulltime moeder te worden en mijn man te volgen. Het was een enorme luxe, en ik ben op mijn knieën dankbaar dat ik die kans heb gekregen. Maar het betekende ook een vorm van carrièresabotage.

Na jaren keerde ik terug, uitgerekend in een coronajaar. In 2020. De theaters waren dicht. Inmiddels was mijn huwelijk wankel, mijn kind uit huis – hij studeerde. Ik had in New York gewoond, in Londen, Istanbul. Ik was alles kwijt, ontheemd. En eigenlijk was ik mezelf ook kwijt. Vond mijzelf pas weer terug in het theater, en nu is mijn nieuwe show *Later als ik dood ben* er. Dus ja, ik ben helemaal terug. En ik ben weer aan het schrijven.'

kerlandje'

BEELD: GOVERT DE ROOS

Vroeger had je een column in *Het Parool*.

‘Ja, dat is verdrietig. Toen ik terugkwam, solliciteerde ik bij *Het Parool*. Daar zeiden ze: We hebben al een Turkse schrijfster. Daarna belde ik *de Volkskrant*. Die waren nog grover. Ze zeiden: We hebben al een Turk. De enige die me aannam, was *Trouw*, als zomercolumnist, voor drie maanden. Maar ik geef het niet op, want ik wil per se columns schrijven. Daar hou ik van.’

Je noemt privéredenen voor je vertrek uit Nederland, maar de politiek speelde toch ook een rol?

‘Ja, ik vertrok uit Nederland in 2006. Het was de tijd na de moord op Theo van Gogh (in 2004, red.). Een hele negatieve periode. De mensen waren het vertrouwen in elkaar kwijt, de islam was een gevoelig onderwerp.

In 2013 kwam ik even terug,

omdat ik wilde dat mijn kind Nederlands leerde. Op een dag kwam mijn zoontje thuis van de kleuterschool en vroeg: Wat is een allochtoon? Zijn Engels-Turkse vader zei toen: Ik wil niet dat mijn kind hier als allochtoon door het leven gaat. Waarom krijgt hij dat label? Bovendien had mijn kind blond haar en blauwe ogen door zijn Engelse oma.

Ik merkte dat het wantrouwen alleen maar erger was geworden. Er hing een negatieve sfeer in mijn mooie Nederland, dat ik altijd als positief had ervaren. Toen dacht ik: Ik wil eigenlijk ook niet dat mijn kind hier opgroeit. Dus ben ik volledig weggegaan en heb ik de banden verbroken.’

Waarom raakte die negatieve sfeer jou zo diep?

‘Mijn drijfveer is idealisme. Dat wil ik ook op het podium uitdragen. Ik probeer mensen te prikkelen tot

alles wat er volgens de maatschappij en in de naam van humaniteit toe doet. De moord op Van Gogh was voor mij een enorme klap. Er was een brief met een mes op zijn borst geprikt. De hele wereld, alle journalisten vroegen zich af wat er in die brief stond. Het was ook de tijd dat Wilders populair werd. Hij ageerde natuurlijk op dit soort slecht nieuws.

Na de moord ben ik naar de Islamitische Universiteit in Rotterdam gegaan en zei daar: De mensen worden bang voor de islam. En al het negatieve geluid over islam wordt 300 miljoen keer weerkaatst door populistten. Kunnen jullie niet iets doen in de naam van liefde?’

Daar stonden we op het Binnenhof. De eerste die kwam aanlopen was Rita Verdonk. Zij nam een boeket in ontvangst. Uiteindelijk zijn we toch de Tweede Kamer ingegaan, en kreeg elk parlementslid een boeket en een brief mee. Weet je wat mij zo diep teleurstelde? We haalden het nieuws, maar het werd een ludieke actie genoemd. Niemand vroeg wat er in die brieven stond.

Ik dacht: Verdorie, als er een brief aan een mes hangt, dan willen ze weten wat er in die brief staat. Maar als er een brief bij een bloem zit, dan vinden ze dat niet interessant. Ik neem het de media kwalijk dat zij alleen geïnteresseerd zijn in geweld, dat alleen dat

‘Zolang je een goede voorstelling neerzet, lachen mensen, applaudisseren ze’

De 355 studenten hebben toen allemaal een liefdesbrief geschreven, gericht aan Geert Wilders. Over de liefde voor de mensheid, liefde voor je geloof, liefde voor Geert, liefde voor de natuur, gewoon liefde waar hun geloof voor staat. Want ieder geloof pretendeert uiteindelijk liefde voor alles wat leeft.

Een bloemenwinkel in Haarlem heeft mijn actie gesponsord en 355 boeketten gegeven. De brieven en boeketten namen we mee naar het Binnenhof, om aan Wilders te geven. Hij zei: Ik moet ze niet, laat die mensen die bloemen maar naar een bejaardentehuis brengen.

nieuwswaardig is. Dit is de maatschappij waarin we nu leven.

Toen ik later weer terugkwam naar Nederland, heb ik *Tinderella* gemaakt, een voorstelling over al die datingsites. Maar ik kreeg heel veel brieven van mensen die zeiden: We missen jouw genuanceerde geluid over geloof, politiek, racisme. Dat willen we horen. En toen dacht ik: Ja, ze hebben gelijk. Dat is wat mij het diepste aangrijpt, vooral nu.’

Waarom ben je teruggelaten? Het politieke klimaat is nu toch nog guurder dan toen?

‘Ja, maar ik ben me gaan realiseren dat ik van Nederland houd. Dit

is het land dat mij opving toen ik op mijn veertiende alleen stond. Ik kreeg studiefinanciering, ik mocht studeren.

Daar komt bij dat ik van het kleine houd. Op de fiets naar de supermarkt, fietspaden door het weiland. Er zit waarschijnlijk een boerin in mij. Ik houd van dit kikkerlandje, en van kikkers. Die worden misschien ooit een prins, en in mijn hart zijn ze al een prins.

Op mijn tiende, toen ik met mijn ouders naar Nederland kwam, koos mijn vader dit land. Maar nu, op mijn vijftigste, kies ik zelf voor Nederland. Ik wil hier

‘Ik neem het de media kwalijk dat zij alleen geïnteresseerd zijn in geweld’

blijven en sterven. Tot mijn laatste adem wil ik hier zijn. In het land dat zo klein is, maar verder alles hoog houdt. Het land van appelmoes. Ik houd van de Nederlander die zo direct is. Elders in de wereld wordt dat bot genoemd, maar ik vind dat fijn.

In Amerika zeggen ze *‘It’s good to see you’* en ze menen er niks van. Een Nederlander zegt gewoon: *‘Kom maar niet. Dit komt me nu niet uit. Ik wil je even niet zien.’* Nou, dat is keihard, maar dan weet je wel waar je aan toe bent. Want als hij zijn deur opent, dan is dat wel heel erg gemeend.’ ●

Anne-Ruth Wertheim: 'Racisme g

'Racisme blijft bestaan omdat mensen ervoor kiezen het niet te zien.' Anne-Ruth Wertheim is bioloog en werkte de theorieën over racisme van haar vader verder uit. Bij antisemitisme speelt nog iets anders mee. 'Dat neemt mede toe omdat de definitie is uitgebreid, waardoor alle mensen die opkomen voor de Palestijnen, verdacht worden.'

● EWOUDE BUTTER

Anne-Ruth Wertheim (1934) studeerde biologie aan de Universiteit van Amsterdam en was jarenlang biologiedocente. Daarna leverde ze als onderzoeker en publicist belangrijke bijdragen aan het analyseren van racisme. Haar jeugd in het koloniale Nederlands-Indië, haar tijd als Joodse gevangene in een jappenkamp, en de theorieën van haar vader, de beroemde socioloog Wim F. Wertheim, waren bepalend voor de kijk die ze ontwikkelde op ongelijkheid en discriminatie.

Waar komt uw betrokkenheid bij racisme vandaan?

'Mijn jeugd in Nederlands-Indië heeft mijn denken over racisme fundamenteel gevormd. Ik groeide op in een koloniale samenleving waar witte Nederlanders bovenaan stonden, Indonesiërs onderaan, en de Chinese gemeenschap daar ergens tussenin. Dat voelde als vanzelfsprekend – totdat de Japanners binnenvielen in 1942.

Van de ene op de andere dag veranderde toen alles. Wij, de Nederlanders, werden gevangengenomen en opgesloten in interneringskampen, de mannen apart van de vrouwen en kinderen. Plotseling waren wij de onderdrukten. In de kampen zagen we hoe de machtsstructuren binnen de samenleving zich in een heel nieuwe vorm herhaalden. Mensen die voorheen

bevoorrecht waren, moesten zich ineens onderwerpen aan anderen. Dat heeft mijn blik op hoe macht en racisme werken enorm beïnvloed.

Halverwege de oorlog begonnen de Japanners, in navolging van hun bondgenoot nazi-Duits-

ers hebben zelfmoord gepleegd op de dag dat Nederland capituleerde voor de nazi's. Deze ervaringen hebben mijn denken over racisme diepgaand gevormd. Ik heb van jongs af aan ervaren wat het betekent als je identiteit je leven bepaalt.'

'Veel docenten moesten lesgeven aan hoger opgeleide vluchtelingen – bijvoorbeeld Iraanse ingenieurs en artsen. Dat gaf frictie'

land, Joodse gevangenen apart te zetten. Mijn zus, broertje en ik zaten met onze moeder in een vrouwenkamp, onze vader in een mannenkamp. Mijn vader was Joods, mijn moeder niet. Wij waren dus half-Joods, en de Japanners dreigden ons zonder onze moeder over te plaatsen naar een Joods kamp. Mijn moeder moest zich voordoen als Jodin om bij ons te kunnen blijven. Wij zijn toen samen met haar naar een Joods kamp getransporteerd dat erger was dan het kamp waar we uit kwamen, maar minder erg dan de kampen van de nazi's in Europa. Na de oorlog bleek dat vrijwel onze hele familie in Europa was vermoord tijdens de Holocaust. Mijn Joodse grootou-

Uw vader, de socioloog Wim F. Wertheim (1907-1998), was de eerste wetenschapper die verschillende verschijningsvormen van racisme onderscheidde. Kunt u toelichten om welke vormen dat ging?

'Als kind en jongere in Europa ervoer mijn vader zelf de discriminatie die Joden ondergingen. Later, als volwassene in het koloniale Nederlands-Indië, werd hij geconfronteerd met twee uiteenlopende vormen van ongelijkheid. Hij zag hoe de Indonesische bevolking werd uitgebuit en neergezet met denigrerende stereotypen, terwijl de Chinese handelsminderheid leed onder een racisme dat sterk leek op het antisemitisme uit zijn jeugd. Mijn

vader onderscheidde op grond hiervan twee vormen: Allereerst het uitbuitingsracisme, dat gebaseerd is op neerkijken, minachting en een gevoel van superioriteit. Dit zagen we in het kolonialisme, waar witte overheersers geloofden dat zij 'beschaving' brachten naar 'primitieve' volkeren. Daarnaast constateerde hij dat er sprake was van concurrentieracisme, dat voortkomt uit jaloezie, wantrouwen en angst. Dit treedt op wanneer een onderdrukte groep economisch sterker wordt en als bedreiging wordt gezien door de dominante groep. Later ben ik deze verschillende vormen van racisme verder gaan uitwerken en toepassen op de hedendaagse situatie.'

U heeft hierbij steeds de rol benadrukt die jaloezie kan spelen bij racisme. Hoe kwam u tot dat inzicht?

'Dat beseftte ik pas echt toen ik in de jaren negentig in de volwasseneducatie werkte. Ik deed vanuit een vormingscentrum in Uddel onderzoek naar docenten die taallessen gaven aan migranten en vluchtelingen. Verschillende onderwijsinstellingen in Oost Nederland waren met een vergelijkbaar initiatief gekomen. Hun docenten gaven aan dat ze zichzelf steeds vaker betrapten op racistische gedachten. Ze zeiden dingen als: 'Als een cursist iets negatiefs doet, denk ik meteen: oh ja, dat is weer een Iraniër, een Ethiopiër, of een andere groep.' Ze wisten dat dit fout was, maar ze konden het niet helpen. Ze vroegen ons centrum om dit te onderzoeken. Ik observeerde lessen en zag een patroon: de negatieve gevoelens van de docenten waren

aat ook over jaloezie'

ANNE-RUTH WERTHEIM. BEELD: ANJA MEULENBELT

niet alleen gebaseerd op neerkijken, maar ook op jaloezie. Veel docenten moesten namelijk lesgeven aan hoger opgeleide vluchtelingen – bijvoorbeeld Iraanse ingenieurs en artsen. Dat gaf frictie. De docenten probeerden hun autoriteit te benadrukken en sommigen gingen bewust strengere regels hanteren tegenover deze cursisten. Wat eerst een individueel vooroordeel leek, werd een collectief patroon van uitslui-

‘Wie mag beslissen wat een Nederlandse traditie is? De gevestigde groep wil niet dat ‘nieuwkomers’ dat meebepalen’

ting. Mensen denken niet graag na over jaloezie. Er wordt veel gesproken over jaloezie zelf, maar zelden over het doelwit ervan, die de agressie van de jaloezer moet ondergaan.

Ik besprak dit met mijn vader – hij leefde toen nog – en vroeg hem: ‘Kan het niet zo zijn dat dit concurrentieracisme alleen maar zal toenemen?’ Want op dat moment ging het om hoogopgeleide vluchtelingen, maar uitein-

delijk zouden ook de kinderen en kleinkinderen van gastarbeiders hoger opgeleid raken. Dat zou jaloezie alleen maar versterken.

Mijn vader vond dat razend interessant. Hij was toen bezig met een stuk voor De Gids en nam deze gedachte erin op. Zonder bronvermelding, overigens – daar was ik toen behoorlijk boos over. Maar goed, hij zag mij natuurlijk niet als sociologe, want ik was immers biologe! Maar dit idee had ik wel degelijk zelf bedacht.’

In uw latere publicaties stelde u vast dat racisme in onze samenleving steeds meer de vorm van concurrentieracisme aanneemt. Hoe verklaart u dit?

‘Racisme verandert van karakter. Het gaat niet meer alleen om neerkijken, maar steeds meer om jaloezie. De oude koloniale structuren zijn aan het verdwijnen en dat betekent dat minderheden niet langer in de traditionele ondergeschikte positie zitten. En dat roept weerstand op. Maar dat inzicht wil maar niet doordringen.

Jarenlang schreef ik over de verschuiving van uitbuitingsracisme naar concurrentieracisme. En toen kwam in 2022 het Sociaal en Cultureel Planbureau met het rapport Gevestigd, maar niet thuis. Hieruit bleek dat kinderen van migranten meer discriminatie ervaren dan hun ouders. Meer participatie aan de samenleving betekende volgens het SCP meer blootstelling aan uitsluiting. Ik dacht: ‘Eindelijk! Dit bevestigt precies wat ik al die tijd beweer!’

‘Om in dit verband te begrijpen in welke dynamiek racisme zich ontwikkelt is ook een theorie interessant die mijn vader had ontwikkeld over de emancipatie van minderheden. Hij onderscheidde daarbij drie fasen: de eerste fase is ‘wij ook’, waarin een minderheidsgroep streeft naar gelijke rechten en toegang tot dezelfde mogelijkheden als de dominante groep. In deze fase

gaat het vooral om erkenning en integratie in de samenleving. Volgens komt de fase van ‘wij alleen’, waarin de groep zichzelf wil definiëren en afbakenen, soms ten koste van andere minderheidsgroepen. De derde en laatste fase is ‘wij allemaal samen’, een utopische situatie waarin volledige gelijkwaardigheid is bereikt en waarin verschillende groepen elkaar niet langer als concurrenten zien, maar als deel van een gedeelde samenleving. Sommige mensen zitten nog duidelijk in de tweede fase en richten zich exclusief op de eigen

‘nieuwkomers’ dat meebepalen. Dat is puur concurrentieracisme.’

Om racisme beter te begrijpen is het volgens Wertheim van belang te begrijpen dat racisme ook psychologisch verslavend kan zijn. ‘Het geeft mensen een gevoel van groepsidentiteit. Denk aan hoe pesten werkt: een groep voelt zich hecht door zich samen tegen één persoon te keren. Racisme werkt precies zo. Het versterkt het gevoel dat je ergens bij hoort door je samen tegen een gemeenschappelijke vijand te keren. Racisme activeert dezelfde beloningsmechanismen in de

institutioneel racisme wordt gebagatelliseerd.’

Hoe ziet u de recente aandacht voor antisemitisme?

‘Antisemitisme is natuurlijk nooit weg geweest uit Europa. Als ik daar in de gesprekken met mijn vader luchtig over deed, zei hij altijd: onderschat het niet! Hij heeft zelf nooit naar Israël willen gaan, zolang de Israëliërs de oorspronkelijke bewoners, de Palestijnen, zo bleven behandelen. Zodra dat zou veranderen, wilde hij daar een paar hele goede vrienden opzoeken, die er na de Tweede Wereldoorlog waren gaan wonen. Maar zo ver is het nooit gekomen, en in 1998 stierf hij. Daarna is het de Israëliërs geleidelijk aan gelukt om het begrip antisemitisme steeds verder op te rekken door daarin iedere kritiek over hoe zij de Palestijnen behandelen op te nemen. Ik denk dat het niet de aandacht voor het antisemitisme is die is toegenomen, maar de uitbreiding van het begrip zelf, waardoor alle mensen die opkomen voor de Palestijnen, verdacht worden gemaakt. En dat gaat gepaard met een verontrustende toename van de islamofobie.

Overigens vind ik het zo gek dat heel weinig mensen lijken te zien hoezeer antisemitisme en islamofobie op elkaar lijken. Er wordt altijd gedaan alsof het één zo ongeveer het tegenovergestelde is van het ander. Maar antisemitisme en islamofobie hebben meer overeenkomsten dan verschillen. En vooral hebben ze alle twee veel gemeen met het concurrentieracisme. Niet het neerkijken en de minachting staan centraal, maar jaloezie, wantrouwen en angst. De massamoord op de Europese Joden heeft echt niet kunnen plaatsvinden omdat er zo op ze werd neergekeken, integendeel. En ook bij de toegenomen islamofobie gaat het eerder om wantrouwen en angst dan om onderschatting.’ •

‘Racisme activeert dezelfde beloningsmechanismen in de hersenen als verslavingen’

groep, terwijl anderen menen dat echte emancipatie pas in fase drie plaatsvindt, wanneer solidariteit met andere onderdrukte groepen vanzelfsprekend wordt.’

Concurrentieracisme manifesteert zich dan niet alleen in termen van geld of banen, maar ook in culturele macht?

‘Jazeker. Kijk naar de Zwarte Piet-discussie. Mensen denken dat het alleen gaat om neerkijken. Maar ik geloof dat het echte probleem zit in de strijd om wie bepaalt wat ‘Nederlandse cultuur’ is. Het gaat om de machtsstrijd over nationale identiteit. Wie mag beslissen wat een Nederlandse traditie is? De gevestigde groep wil niet dat

hersenen als verslavingen. Het idee dat je ‘beter’ bent dan een ander, of dat je samen met een groep tegen een buitenstaander bent, geeft een euforisch gevoel. Daarom is racisme zo moeilijk uit te roeien.’

Dat racisme moeilijk te bestrijden is, verklaart Wertheim ook nog met een andere theorie van haar vader. ‘Dat is de theorie van ‘het niet-weten’, of misschien beter ‘het niet willen weten’. Sommige dingen worden bewust genegeerd. Racisme blijft bestaan omdat mensen ervoor kiezen om het niet te zien. Dit mechanisme zie je overal terug: in de manier waarop Nederlanders hun koloniale verleden verdringen, of hoe

ergosana

Medisch Adviesbureau

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl

Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs

Medische Keuring
Levensverzekering

Verzuim &
Re-integratie

Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven

Is samengaan van GroenLinks en

GroenLinks en de PvdA werken aan de oprichting van een nieuwe partij. Ze willen geen fusie, maar zichzelf in 2026 opheffen en een nieuwe partij worden. Wel moeten eerst de leden van beide partijen deze plannen goedkeuren. 'Het is essentieel dat de nieuwe partij een duidelijk links verhaal vertelt.'

FRANS TIMMERMANS, PARTIJLEIDER VAN DE COMBINATIE GROENLINKS-PVDA. BEELD: YOUTUBE

● EWOUT KLEI

De rechtvleugel van de PvdA is kritisch. Prominente oud-bestuurders, waaronder oud-Kamervoorzitter Gerdi Verbeet, oud-partijvoorzitter Hans Spekman en oud-partijleider Ad Melkert, hebben zich verenigd in het platform 'Rood Vooruit'. Zij vinden de plannen voor een nieuwe linkse partij 'verraad'. Maar hoe denken 'gewone' GroenLinks- en PvdA-leden?

Willem Minderhout, PvdA-lid en oud-raadslid en oud-lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland, verwoordt zijn gemengde gevoelens over het proces: 'Ik ben geen enthousiaste voorstander

van een fusie, maar ik ben ook niet mordicus tegen. Ik heb voor één keer besloten met de stroom mee te gaan en heb zelfs niet vóór of tégen gestemd bij een van de ledenraadplegingen. Zolang de nieuwe fusiepartij de sociaal-democratische idealen van een vrije, solidaire en meer egalitaire samenleving uitstraalt, denk ik dat ik me er thuis zal voelen. Fusie of nieuwe partij is volgens mij precies hetzelfde. Het ergste wat kan gebeuren is dat dit proces leidt tot drie partijen in plaats van één.'

Minderhout deelt tot op zekere hoogte de bezwaren van de verontruste PvdA'ers, maar is voorzichtiger: 'Nostalgie is geen stevige basis voor een politieke beweging. Melkert was lid van de PPR, ik van de PSP. Ik heb daar

best nog wel eens nostalgische gevoelens over, maar ik zou die partij beslist niet meer terug willen.'

Fatima Oulad Hadj, PvdA-lid en lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland, deelt haar zorgen over de toekomst van haar partij: 'De fusie komt over alsof de PvdA wordt opgeheven. Dat is gevaarlijk en triest. De PvdA heeft een rijke geschiedenis, geworteld in de strijd voor bestaanszekerheid en betaalbare woningen.' Ze benadrukt dat samenwerking met GroenLinks belangrijk is, maar dat de rode kern van de PvdA niet mag verwateren: 'Fusie is alleen kansrijk als groene en rode rechtvaardigheid centraal staan.'

Han van der Horst, historicus en PvdA-watcher, ziet de oprichting van een nieuwe partij als een

noodzakelijke stap: 'De PvdA is een verloren zaak. Het merk is besmet geraakt, toen PvdA haar idealen in de uitverkoop deed in het tweede kabinet-Rutte. Daar is de partij nooit meer van hersteld.' We moeten daarom leren van lessen uit het verleden. De in 1946 opgerichte PvdA was ook geen fusie, SDAP, VDB en CDU hieven zich op en gingen daarna op in de nieuwe partij. Net zoals toen moesten we opnieuw beginnen.'

Eigen positief verhaal

Een nieuw begin is volgens Van der Horst essentieel is om geloofwaardig te blijven. 'Het politieke debat in Nederland wordt gedomineerd door culturele kwesties. Links moet zich richten op sociale rechtvaardigheid en stoppen met antwoorden geven op rechtse frames, bijvoorbeeld dat de PvdA de arbeidersklasse aan de PVV is kwijtgeraakt.'

Van der Horst pleit voor een eigen positief verhaal, geïnspireerd door de voormalige Amerikaanse president Barack Obama: 'Er breekt een nieuwe tijd aan. We moeten een verhaal vertellen dat mensen inspireert en verbindt. Hij ziet mogelijkheden voor een nieuwe linkse partij die sociale rechtvaardigheid en klimaatrechtvaardigheid centraal stelt. Je hebt niks aan vrijheid als je je huur niet kunt betalen.'

Binnen GroenLinks zijn de meningen over de fusie verdeeld. Sabine Scharwachter, een uitgesproken stem binnen de partij, kan zich goed vinden in de analyse van Han van der Horst. 'Klimaatrechtvaardigheid kan niet zonder sociale rechtvaardigheid. We moeten een systeem creëren dat uitgaat van sociale rechtvaardigheid en ecologische grenzen. Het huidige kapitalistische sys-

PvdA een goed idee?

‘De fusie moet niet leiden tot oude wijn in nieuwe zakken’

teem, gericht op winstbejag ten koste van mensen en planeet, moet op de schop.’ Ze waarschuwt voor een verwatering van idealen: ‘De fusie moet niet leiden tot oude wijn in nieuwe zakken. Het is essentieel dat de nieuwe partij een duidelijk links verhaal vertelt.’

Willem Drees noemde zich ‘marxist’

Scharwachter is niet tegen het samengaan van GroenLinks en PvdA, maar vindt dat de nieuwe partij een sterke ideologische basis moet hebben en voor een uitgesproken linkse koers moet kiezen. ‘Daarom hebben jongeren uit GroenLinks en PvdA een platform opgericht, ‘Links Boven’, dat je kunt zien als de linkse tegenhan-

FATIMA OULAD HADJ, BEELD: PVD A

ger van ‘Rood Vooruit’. Het is geen tegenstelling tussen GroenLinks en PvdA. Met sommige linkse PvdA'ers kan ik het eigenlijk veel beter vinden dan met sommige GroenLinkers. De PvdA heeft een rijke geschiedenis en is socialistischer dan je misschien zou denken. Zo noemde oud-leider Willem Drees senior zich een ‘marxist’ en streefde de PvdA in haar beginselprogramma naar een ‘socialistische samenleving’, totdat deze passage in 2005 werd geschrapt.’

Het tegendraadse GroenLinks-lid **Huub Bellemakers** is kritischer. Hij ziet de fusie als een strategische zet, maar heeft ook zijn bedenkingen: ‘Ze spreken over een nieuwe partij maar de bedoeling is wel degelijk een fusie. Je wilt natuurlijk wel dat alle GroenLinks- en PvdA-leden automatisch lid worden van de nieuwe partij. En ook dat het geld van de oude partijen in de partijkas van de nieuwe partij wordt gestort. Voor het imago doen we alsof we iets nieuws creëren, maar er moet een rechtsopvolger zijn.’

Bellemakers vreest voor verwatering, met name dat groene onderwerpen van de agenda verdwijnen: ‘Bij GroenLinks is er ruimte om te praten over ideeën zoals het basisinkomen en grenzen aan de economische groei. Bij de nieuwe partij zal dat waarschijnlijk niet het geval zijn.’

Zijn bezwaar hangt nauw samen met de tegenstelling bin-

nen GroenLinks tussen de idealisten en pragmatici. Het partijbestuur is pragmatisch, maar sommige afdelingen zijn nog steeds heel idealistisch. Dit zie je ook terug op congressen: de programmacommissie komt met gematigde voorstellen, terwijl vanuit de partij radicalere ideeën worden voorgesteld, zoals meer geld naar ontwikkelingssamenwerking.’

De toekomst van de nieuwe partij hangt sterk af van het beginselprogramma en de koers die de partijleider zal uitzetten. De leiding van GroenLinks en PvdA hopen natuurlijk dat er vanuit een nieuwe fusiepartij een nieuw elan uit zal gaan, dat tot een beter electoraal resultaat zal leiden. Maar Bellemakers is daar sceptisch over. ‘Het belangrijkste argument tegen de fusie is politiek strate-

HUUB BELLEMAKERS, BEELD: GROENLINKS

geleiden moet zijn. ‘Belangrijk is dat de nieuwe partij bruggen probeert te slaan naar de ‘praktisch geschoolden’. Oulad Hadj beaamt dit. ‘De nieuwe partij moet er zijn voor alle Nederlanders. Ik ben slachtoffer geweest van de toeslagenaffaire en moest mijn recht halen. Het maakt niet uit waar je

‘Belangrijk is dat de nieuwe partij bruggen probeert te slaan naar de ‘praktisch geschoolden’

gisch. Je kunt meer mensen overtuigen met meerdere partijen. Met een centrumlinkse PvdA kun je NSC-kiezers bereiken, niet met een GroenLinks-PvdA-partij. En met GroenLinks kun je Partij voor de Dieren-kiezers bereiken, dat wordt lastiger met een fusiepartij.’ Van der Horst ziet dat toch anders. ‘Je moet je eigen verhaal vertellen als nieuwe partij. Als je het niet probeert, weet je niet of het lukt.’

Toeslagenaffaire

Minderhout zegt dat de nieuwe partij er niet alleen voor hoogop-

vandaan komt of wat je gender is; we hebben gemeen dat we gelijke kansen willen.’

Ze benadrukt het belang van kansengelijkheid en vertelt hoe ze moest strijden voor het onderwijsniveau van haar dochter: ‘Mijn dochter kreeg een vmbo-advies van de leraar, ondanks goede Cito-scores. Ze zou de havo niet aankunnen. Nu zit ze op een internationale school in Wales. Je moet mensen niet afschrijven, maar in hen geloven en in hen investeren. Dat moet onze boodschap zijn.’ ●

Kan een nieuwe linkse partij écht Dit vindt ons panel

Kan een fusiepartij van PvdA en GroenLinks de bij deze partijen weggelopen witte en bi-culturele Nederlanders aan zich binden zoals vanouds? Wat is daarvoor nodig, denk je?

Jakob de Jonge,
kunstenaar

‘Ik ben bang van niet. Een fusie van GroenLinks en PvdA wordt één grote liberale partij, geen linkse partij. Dus een beetje de VVD van de jaren negentig. Dan is het standaard links met een beetje liberaal met af en toe wat progressieve ideeën over homorechten en klimaat, dat soort veilige onderwerpen. Een grijze middenpartij, zonder linkse identiteit.

Ze zijn niet in staat zijn om een helder verhaal te vertellen. Bijvoorbeeld over kwesties zoals Gaza en Oekraïne. Ze hebben ook geen verhaal over de crises waarmee mensen te maken hebben, zoals de huizen crisis, betaalbaarheid van het leven en de grote ongelijkheden in de wereld. Er ligt geen overkoepelend verhaal dat voor mensen overtuigend genoeg is om te zeggen daar geloof ik in.

Dat heeft er alles mee te maken dat zij weigeren de oorzaken aan te wijzen van de crisis

‘Een fusie van GroenLinks en PvdA wordt één grote liberale partij, geen linkse partij’

waarin we ons bevinden en die zijn met een echt links verhaal wel degelijk uit te leggen. Ons economisch systeem zit op zo’n manier in elkaar dat alleen maar een kleine groep ultrarijken profiteert. De grote monopolisten, de grote banken, financiële instellingen, dat zijn degenen die er met het grote geld van door gaan en de hele economie is er op gericht dat zij door middel van hypotheeken, huren, allerlei monopolistische praktijken profiteren van de arbeid van anderen. Dat durven deze partijen niet aan de orde te stellen, omdat zij teveel met deze neoliberale hoek samenwerken. Dus ik denk dat dit eigenlijk kansloos is.’

BEELD: WIKIMEDIA COMMONS

Ibrahim Özgül,
ondernemer en bestuurder

‘Als een linkse partij ooit nog de grootste wil worden, is zo’n fusie eigenlijk de enige weg. De SP zou eigenlijk ook moeten aansluiten. Maar nog belangrijker is dat ze hun linkse profiel niet vergeten bij zo’n fusie. Want anders heb je er uiteindelijk toch niks aan. Al het neoliberale beleid dat de PvdA sinds de jaren negentig heeft doorgevoerd moet teruggedraaid worden. Het heeft het leven voor de weggelopen kiezers van de PvdA niet bepaald beter gemaakt. Heel veel mensen hebben zich

‘De SP zou eigenlijk ook moeten aansluiten’

verrijkt. De rest is overgelopen naar de PVV en partijen als Denk en Bij1. Als je de grootste wil worden als links, dan moet je perspectief bieden aan de verarmde groep Nederlanders die nu buitenlanders haten bij de PVV.’

t multicultureel zijn?

Ruben Arnhem,
wijkraadslid

‘Ongelofelijk dat GroenLinks en de PvdA in tijden van wereldwijde verrechtsing, het weer willen proberen om hun achterhaalde communistische en socialistische idealen te verkopen. Het volk is overheidsbemoeienis zat. Nu worden wij als burger door onder andere Brussel continu lastiggevalen met onzinwetten zoals het verbod op plastic rietjes en het afschalen van benzine-auto’s. Moeten we nu met GroenLinks afwachten tot ze onze welverdiende *all*

‘Moeten we nu met GroenLinks afwachten tot ze onze welverdiende *all-inclusive* vakantie naar Alanya afpakken’

inclusive vakantie naar Alanya afpakken vanwege klimaatgedram? Gaat de PvdA weer ondernemers remmen in hun groei door ze lastig te vallen met allemaal bemoeizuchtige regels? Hopelijk realiseren de GroenLinks-stemmende havermelk-lite en de hardwerkende PvdA-arbeider zich dat ook zij met een achterhaalde GroenLinks-PvdA achteruit zullen gaan in plaats van vooruit.’ •

Ahmed Abdillahi,
postbezorger

‘Zo’n fusiepartij kan daar vrees ik geen verandering in brengen, omdat veel mensen, met name veel boze witte mensen, echt niks hebben met GroenLinks. Ze geloven er niet in dat daaruit iets positiefs voor hen zal uitkomen. Wat dat betreft zit dat geloof er ook niet in bij biculturele Nederlanders. Velen zijn naar andere partijen gegaan, die kunnen ze niet zomaar terughalen. Ze zitten echt in een moeilijke positie. De hoogopgeleide klas-

sen van GroenLinks en PvdA doen dit enkel alleen maar om hun eigen hachje te redden. Maar wat betreft de andere groepen die zijn weggelopen, daar heb je veel meer voor nodig. Dan moet de focus terug naar traditionele sociaal-democratische waarden van vroeger, zonder daarbij onze huizensector, zorg, openbaar vervoer, energie in de uitverkoop te doen, zoals de PvdA heeft gedaan in Rutte II. Ze moet ook echt achter minderheden staan. En niet alleen maar lippen-dienst bewijzen tijdens verkiezingen. Voor veel mensen gaat de fusie langs hun heen. Het gaat niet over de mensen, maar over poppetjes in Den Haag. Deze fusie kan meer kwaad teweegbrengen, denk ik. De tijd zal het leren.’ •

Mostafa Hilali,
militair

‘Deze vraag leidt tot een gevecht tussen mijn hoofd en hart. Mijn hart zegt dat de PvdA en GroenLinks zich weer moeten richten op waar ze ooit voor stonden en dus weg van alle rechtse identi-

‘Een deel van die weggelopen witte Nederlanders, staan achter rechtse idealen van volk en vaderland’

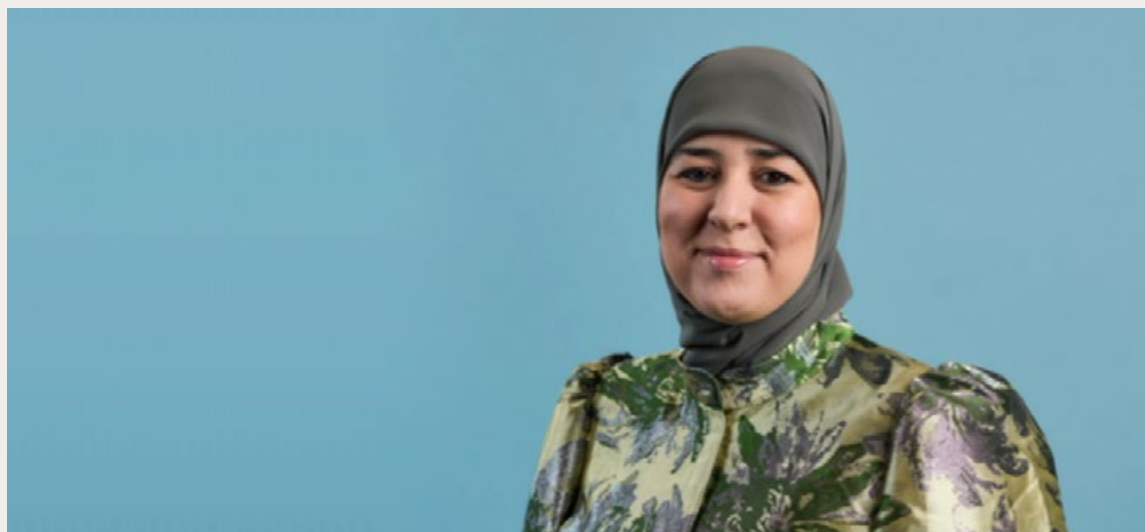
teitspolitiek. De mens en de verheffing van burgers zou centraal moeten staan met goed onderwijs, arbeidsparticipatie, goede woningen en zorg met oog voor de planeet en al het leven erop. De meeste mensen hebben hier echt behoefte aan, of je nou wit of bicultureel bent. Mijn hoofd zegt echter wat anders. Want een deel van die weggelopen witte Nederlanders, staan achter rechtse idea-

len van volk en vaderland. Dus willen zij überhaupt nog wel terug naar een netter links verhaal? En een deel van de weggelopen biculturele Nederlanders zijn weg omdat voor hen die bestaanszekerheid geen probleem meer was. Zij zijn bijvoorbeeld VVD gaan stemmen, omdat ze ook ondernemers zijn. Dus het is een complexe vraag. Wat ik wel verontrustend vind,

is dat er drukkende krachten zijn binnen de PvdA, die vinden dat de partij niet bezig moet zijn met nieuwe ontwikkelingen, zoals een fusie. Ze vinden samenwerken met GroenLinks ‘waanzin’. Ze lijken wel terug in de tijd te willen. Terwijl je als sociaaldemocratische beweging juist wel open moet staan voor je eigen, veranderende omgeving. De PvdA lijkt bijna altijd weer te worstelen met zichzelf. Je kan van rechts zeggen wat je wilt, maar dit probleem hebben zij niet. Zij weten waar ze voor staan, zij spreken uit waar ze voor staan en daarin zijn zij redelijk consequent. Dat ze hun stemmers vaak bedriegen, is een ander ding, maar ze zijn consequent in hun identiteit.’ •

FONDA SAHLA

Voormalig D66-Kamerlid

De strijd voor inclusieve gezondheidszorg gaat door

Gezondheid is niet neutraal. De manier waarop ziekten zich manifesteren en behandeld worden, verschilt per geslacht, afkomst en sociaaleconomische status. Hart- en vaatziekten worden bij vrouwen bijvoorbeeld minder snel herkend, terwijl bepaalde vormen van kanker vaker voorkomen bij mensen met een migratieachtergrond – en zij worden minder vaak doorverwezen voor preventief onderzoek. Stressgerelateerde aandoeningen treffen mensen in armoede harder, en toch is de toegang tot zorg voor hen juist het lastigst. Deze verschillen zijn geen toeval, maar het gevolg van een zorgsysteem dat nog te vaak uitgaat van de ‘gemiddelde patiënt’: een witte man van middelbare leeftijd.

Hoewel de noodzaak van diversiteit in de zorg steeds meer wordt erkend, gaat de verandering pijnlijk langzaam. Gemeenten, belangengroepen, vertegenwoordigers, zorginstellingen en zorgprofessionals zoeken naar praktische handvatten om inclusie te verankeren. Toch zijn er hardnekkige obstakels. Zo sluit zorg niet altijd goed aan bij de diverse achtergronden van patiënten, en wordt de toegang bemoeilijkt door barrières

zoals taal en onbekendheid met het systeem. Dit leidt niet alleen tot slechtere gezondheidsuitkomsten voor vrouwen en andere groepen, maar vergroot ook de ongelijkheid in de zorg. Willen we echt een inclusieve samenleving waarin gezondheid geen kwestie is van wie je bent of waar je vandaan komt, dan moeten we erkennen dat zorg maatwerk is.

De strijd voor een eerlijke, toegankelijke en inclusieve gezondheidszorg stopt niet na een enkele motie of campagne; het is een dagelijkse inzet. Daarom heb ik, namens het Nationaal Netwerk Inclusieve Zorg (NNIZ), meegetekend aan een oproep in de Volkskrant om te waarschuwen tegen de groeiende invloed van censuur en politieke inmenging in de zorg. Deze oproep benadrukt dat we de kwaliteit en inclusiviteit van onze gezondheidszorg moeten bewaken tegen extreme politieke druk, zoals we die in de VS zien ontstaan. Het is een strijd die niet alleen over beleid gaat, maar ook over het beschermen van de rechten van de meest kwetsbaren.

Op zaterdag, 8 maart vond de Feminist March plaats, waarbij politici zich graag in de voorste gelederen positioneerden voor foto's en speeches. Maar terwijl in Amsterdam luidkeels werd gepleit

voor gelijke kansen, kondigde Stichting Yasmin in Den Haag aan per 1 januari 2026 haar deuren te sluiten. Deze organisatie, die al 45 jaar vrouwen ondersteunt op het gebied van zelfredzaamheid, veiligheid en economische zelfstandigheid, moet nu stoppen. Het is wrang: dezelfde politici en activisten die zich sterk maken voor feminisme, gelijke kansen en veiligheid van vrouwen, laten het gebeuren dat een organisatie verdwijnt die deze waarden al decennialang in de praktijk brengt. Waar zijn zij nu om te zorgen voor structurele steun aan de vrouwen die door Yasmin werden geholpen? Zonder dat vangnet worden problemen alleen maar ongelijker, groter, onzichtbaarder en uiteindelijk ook duurder voor de samenleving als geheel.

Stichting Yasmin speelt in Den Haag een cruciale rol in het bevorderen van inclusieve zorg door zich te richten op de empowerment en emancipatie van vrouwen, met bijzondere aandacht voor vrouwen met diverse culturele achtergronden. Door middel van trainingen, workshops en persoonlijke begeleiding ondersteunt Yasmin vrouwen bij het ontwikkelen van zelfredzaamheid, het vergroten van economische zelfstandigheid en het versterken

van hun positie in de samenleving. Het is zorgwekkend dat, terwijl er steeds meer aandacht is voor diversiteit en inclusie in beleidsdocumenten en campagnes, de daadwerkelijke implementatie hiervan achterblijft.

Zorginstellingen en organisaties worstelen nog steeds met cultuursensitieve zorg en het overwinnen van barrières zoals taal en onbekendheid met het zorgsysteem. We kunnen niet pleiten voor gelijke kansen en veiligheid voor vrouwen terwijl we de organisaties die dit realiseren laten verdwijnen. Daarom moeten we als samenleving – en de politiek in het bijzonder – verantwoordelijkheid nemen en zorgen voor structurele steun aan vrouwen die nu door organisaties als Yasmin worden geholpen.

Vrouwenrechten en inclusieve zorg mogen geen loze beloftes zijn. Het vrije woord stelt ons in staat deze misstanden aan de kaak te stellen. Dit is mijn bescheiden bijdrage aan de strijd voor een rechtvaardige samenleving. Laten we niet alleen op de Feminist March staan voor de foto's, maar er ook naar handelen en daadwerkelijk zorgen dat organisaties als Yasmin blijven bestaan voordat er nog meer van dit soort cruciale organisaties verdwijnen. •

LEONTINE VREEKE

Ik ben zwarter geworden in een wittere wereld

Het afgelopen jaar heb ik door mijn werk als adviseur en door de politieke ontwikkelingen ontzettend veel gesprekken gevoerd over zwart zijn, een zwarte vrouw zijn, een dubbelbloed zijn. Ik realiseer me dat ik door de jaren heen ‘zwarter’ ben geworden.

Ooit, lang geleden, was ik als kind van een Surinaamse moeder en een Zeeuwse vader een zogeheten ‘bounty’: bruin van buiten, wit van binnen. En ik was de ‘verkaaste’, de ‘tata’, Nederlander in een zwarte familie. Ik zat op een witte school, ik had witte vrienden en ik luisterde naar ‘witte’ muziek – techno, gabber, hardrock en alternatieve muziek. Later werkte ik in witte organisaties. Vaak was ik daar een van de weinige vrouwen en zeker de enige vrouw van kleur.

Je moet je ‘invechten’, zei Rutte ooit, en dat heb ik met de paplepel meegekregen. ‘Je diploma is je eerste man’ is een bekende uitspraak in de Surinaamse cultuur. Je moet sterk, zelfstandig en economisch onafhankelijk zijn. En mensen zeggen altijd: doe je best, werk hard, breng geen schande. Met je wan-

gedrag gooi je de goede naam van de hele groep waartoe je behoort te grabbel.

Ik weet niet wanneer, maar op een gegeven moment realiseerde ik me dat ik werd geacht dankbaarheid te tonen. Hoe hoger ik op de maatschappelijke ladder kwam, hoe meer dat van mij werd verwacht. En ook kreeg ik mee dat ik mijn plek moest kennen. Niet denken dat je zomaar over alles een eigen mening mag hebben of je stem mag laten horen.

Ik ga hier niet in mee. Ik heb keihard moeten werken voor elk stapje, elke trede hoger. En waarom moet ik dankbaarder zijn dan Linda, Roos en Jessica?

Er is een generatie voor mij, zoals mijn moeder en oud-burge-

meester Aboutaleb, die inderdaad dankbaar is voor alle kansen en mogelijkheden die je hebt in dit land. Maar ik ben hier geboren en getogen. Waarom moet ik meer dankbaarheid tonen? Waarom zou ik moeten dimmen? Ik ben God dankbaar dat ik hier geboren ben en niet in bijvoorbeeld een land met burgeroorlogen en armoede.

Ik zie het ook bij vluchtelingen. Nieuwkomers zijn dankbaar. Als er aan hen gevraagd wordt waar ze vandaan komen, wordt dat gezien als een uiting van interesse. Ik zie het als micro-agressie, pijnlijk en kwetsend. Want je ziet me blijkbaar niet als een Nederlander maar als een Ander. Net zo pijnlijk is het ‘compliment’ ‘wat spreek jij goed Nederlands!’

Van binnen schreeuwt er dan een stem: Ja wat denk je zelf? Ik heb een hbo-diploma, duh! Ik spreek beter Nederlands dan menig witte Nederlander! Maar ik blijf uiterlijk altijd beleefd en kalm.

Ik begon ‘zwarter’ te worden onder andere nadat ik moeder werd. Eerst werd ik stiefmoeder van twee witte Nederlandse kinderen met dito opvoeding. Daarna werd ik moeder van een witte dochter, nu bijna 14 jaar oud.

In het opvoeden krijg ik een spiegel voorgehouden. Ik ben een minder strenge versie van mijn eigen moeder. En zij op haar beurt gaf een minder strenge versie door van de opvoeding die ze zelf heeft gekregen. Mijn witte dochter heeft een ander wereldbeeld dan ik. En heeft veel meer privileges dan ik. Hoe verhoud ik me tot haar? Hoe verhoudt zij zich tot mij? Tot deze wereld waar zwart en wit zo belangrijk is?

Sinds een jaar heb ik een vriend. Een witte man. Zwart en wit zijn, zwart en wit denken zijn constant onderwerp van gesprek. Ik hou van het feit dat hij openstaat voor de discussie. Maar steeds vaker vraag ik me af: ben ik zwart, ben ik wit, ben ik Nederlands of Surinaams? Is er een tussenweg? Ik ga het ontdekken. •

Syrische regering en Koerdische SDF akkoord over gezamenlijk leger

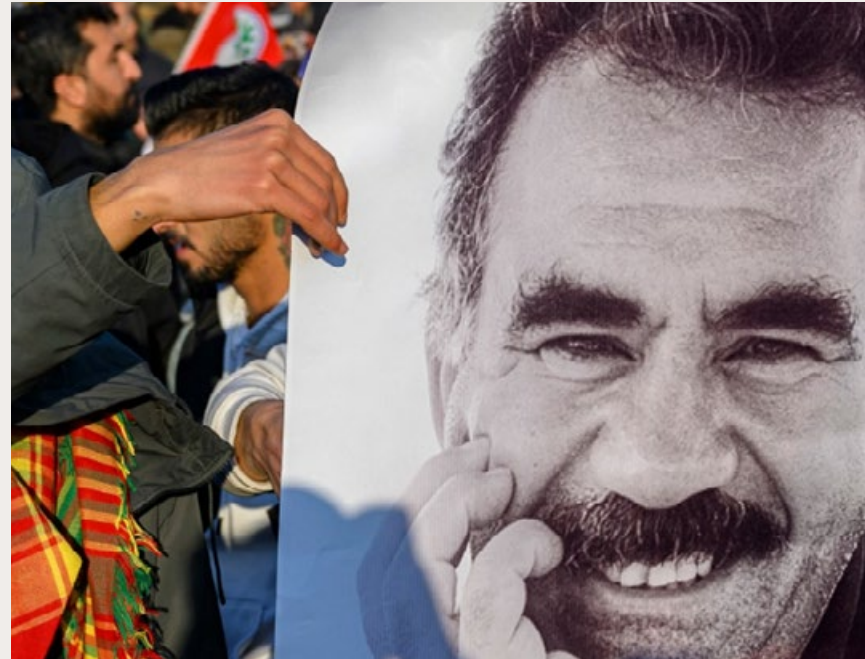
Terwijl het geweld in West-Syrië oplaaide, is in het oosten een doorbraak bereikt. De Koerdische SDF en de Syrische regering sloten een akkoord om de Koerdische kwestie op te lossen, meldt nieuwszender Al Jazeera. SDF-leider Mazlum Abdi en interim-president Ahmed al-Sharaa ondertekenden het verdrag.

Het door Koerden gedomineerde verbond van strijdkrachten SDF heerst al jaren in Noordoost-Syrië en wordt gedomineerd door de Koerdische strijdgroep YPG. De YPG greep de macht nadat het Syrische regime zich daar in 2012 terugtrok om de opstand in de rest van het land de kop in te drukken. SDF-leider Abdi zegt dat een akkoord met de nieuwe leiders in Damascus een 'echte kans is om een nieuw Syrië op te bouwen.' 'We zijn toegewijd aan het bouwen van een betere toekomst die de rechten van alle Syriërs garandeert en hun aspiraties voor vrede en waardigheid vervult,' zegt hij in een bericht op X.

Het Syrische presidentschap kondigde maandag een overeenkomst aan met de SDF om de instellingen van het autonome Koerdische bestuur in het noordoosten te integreren in de nationale regering, aldus nieuwsdienst AFP.

De situatie in Turkije speelde een belangrijke rol bij de deal. PKK-leider Abdullah Öcalan deed een historische oproep tot ontwapening, maar SDF-leider Abdi zag dat eerst als een Turkse zaak. Grijsje Wolven-leider Devlet Bahçeli sprak dit tegen en stelde dat ook de YPG de strijd moest staken. Een dag later was de deal rond.

Volgens de deal wordt 'de eenheid van Syrië' benadrukt en zullen

AANHANGERS TONEN EEN POSTER MET DE AFBEELDING VAN ABDULLAH ÖCALAN, IN HET ZUIDOOSTEN VAN TURKIJE, OP 27 FEBRUARI. BEELD: YASIN AKGUL/AFP

'alle civiele en militaire instituties in Noordoost-Syrië worden samengevoegd binnen de Syrische staatsstructuren'. Dit geldt ook voor alle grensposten, de

luchthaven en de olie- en gasvelden in het oosten van het land. Mocht de uitvoering van het verdrag slagen, dan zou geheel Syrië onder de controle van de centrale

Videoboodschap Halsema na arrestatie Imamoglu: 'Ik sta voor democratie in Turkije'

BEELD: INSTAGRAM

De burgemeester van Amsterdam, Femke Halsema, heeft zich solidair verklaard met haar gearresteerde collega in Istanbul, Ekrem Imamoglu. 'Ik sta met burgemeester Imamoglu voor democratie in Turkije', schrijft ze op haar Instagrampagina.

Halsema gebruikt de woorden van Imamoglu in haar veroordeling van de arrestatie. 'Dit is een coup tegen de wil van het volk en de rechtsstaat', aldus Halsema in een videoboodschap. Ook veroordeelt ze de blokkade van sociale media in Turkije en de arrestaties van journalisten.

'Ik zal net als hij, en samen met honderden andere burgemeesters,

als een leeuw strijden voor democratie in Turkije', sluit ze de video af. Imamoglu wordt door de autoriteiten verdacht van een reeks aanklachten, waaronder 'corruptie', 'omkoping', 'leiding geven aan een misdaadorganisatie' en steun verlenen aan de verboden Koerdische PKK. Vooral de laatste beschuldiging is frappant, omdat de autoriteiten zelf vredesbesprekingen hebben geïnitieerd met de PKK.

sluiten

regering in Damascus komen. Voor de Koerden betekent de deal voor het eerst erkenning: zij zullen als Koerden onderdeel vormen van Syrië, en krijgen burgerschap. •

Ondertussen zijn er gisteren 37 mensen opgepakt omdat ze 'provocatieve' berichten hebben gedeeld op sociale media, meldt de Turkse nieuwssite *Diken*. Ook werd gisteren bekend dat de staat het bouwbedrijf van Imamoglu heeft geconfisqueerd. Veel seculiere Turken maken zich zorgen dat de regering-Erdogan zal overgaan tot onteigening van hun bezittingen, zoals eerder gebeurde bij de vervolging van Gülen-sympatisanten. •

Op deze pagina's brengt de Kanttekening nieuws in eenvoudig Nederlands, gevolgd door een interview met een nieuwe Nederlander. Zo willen we toegankelijk zijn voor mensen met een migratieachtergrond die de taal nog niet goed beheersen. •

Armenië en Azerbeidzjan zetten eerste stap richting vrede

Tussen Armenië en Azerbeidzjan, die al decennialang officieel in conflict zijn sinds de onafhankelijkheid van de Sovjet-Unie, is een zogenoemde 'voorwaardenovereenkomst' gesloten die uiteindelijk tot een vredesverdrag moet leiden. Zo meldt de Turks-Armeense krant *Agos*.

Een gezamenlijke persverklaring met Armeense en Azerbeidzjaanse delegaties was, volgens *Agos*, voor de Azerbeidzjanen nog een brug te ver. Eerst kwam er een Azerbeidzjaanse verklaring vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken en niet veel later volgden ook de collega's in Yerevan, de Armeense hoofdstad. 'De Armeense republiek en de Azerbeidzjaanse republiek hebben een akkoord bereikt over de voorwaarden om tot een verdrag

van vrede en interstatelijke betrekkingen te komen', stond in beide persverklaringen. Het is nog onbekend welke 'voorwaarden' dat zijn, dat is niet bekendgemaakt. Wel is bekend dat Azerbeidzjan zich al enige tijd stoort aan verwijzingen naar Nagorno-Karabakh, waar in de jaren negentig en in 2020 en 2022 een bloedige strijd over is gevoerd met duizenden doden en vluchtelingen tot gevolg, in de Armeense grondwet. 'De (aan Azerbeidzjaanse zijde)

HISTORISCH ARMENIË. BEELD: PIXABAY

gewenste wijzigingen daarover zullen in een volgende fase besproken moeten worden', aldus Ceyhun Bayramov, de Azerbeidzjaanse minister van Buitenlandse Zaken.

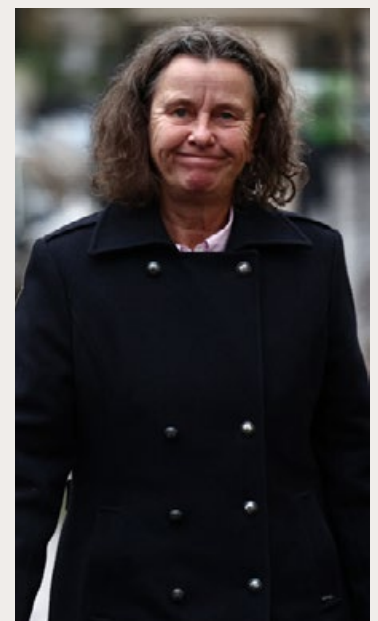
Volgens *Agos* zou Azerbeidzjan pleiten voor het opheffen van de Minsk-groep, waar naast Armenië en Azerbeidzjan ook Frankrijk, Rusland en de VS als co-voorzitters deelnamen. De Minsk-groep was opgericht om een oplossing te vinden voor Nagorno-Karabakh. •

Eigen ambtenaren raden asielpannen van minister Faber af

De asielpannen van asielminister Marjolein Faber (PVV) worden door haar eigen ambtenaren afgeraden. Dat blijkt uit documenten die onlangs openbaar zijn gemaakt, meldt een raadsadviseur van het ministerie van Justitie en Veiligheid op LinkedIn.

'Wij kunnen u [als wetgevingsjuristen] mede gezien het gevoerde proces geen positief advies geven over de effectiviteit, juridische houdbaarheid, uitvoerbaarheid en financiële gevolgen van verschillende maatregelen in het wetsvoorstel', schrijven de ambtenaren aan minister Faber. De kritiek op het kabinet wordt steeds meer. Van uitvoeringsorganisaties, zoals de IND en het COA, was al bekend dat zij zich zorgen maakten over overvolle azc's vanwege het gevoerde

beleid, meldt *de Gelderlander*. Toch lijkt asiel voor de PVV een belangrijke zaak. Sinds de verkiezingsoverwinning zetten ze in op het aanpakken van immigratie en asiel door bijvoorbeeld via noodwetgeving de grenzen te sluiten. Toen dat niet lukte, probeert de partij het bij het parlement. Vrijdag zijn de wetsvoorstellen naar de Kamer gestuurd, tegen het advies van de ambtenaren in. In elk stuk klinken alarmbellen van ambtenaren, die klagen over tijdsdruk en de mogelijkheid dat de wet daardoor niet volledig is. •

MINISTER MARJOLEIN FABER OP BEZOEK IN LONDON VOOR EEN BIJeenKOMST OVER MIGRATIE, OP 20 DECEMBER. BEELD: HENRY NICHOLLS/AFP

Glodi Mbwete: ‘Excuses zullen regering nooit maken’

Met rappen, dichten en zijn deelname aan de Rotterdamse marathon vraagt Glodi Mbwete aandacht voor het gehavende en getraumatiseerde land van zijn (voor)ouders: de Democratische Republiek Congo.

● GERALDINA METSELAAR

‘Ik had het gevoel alsof ik thuis kwam’, verklaart Glodi Mbwete. ‘De geur, het eten, ja het heerlijke eten – cassave met geitenvlees.’ De 31-jarige rapper, dichter en organisator van poëtische evenementen begint enthousiast met zijn verhaal. Hij bezocht de Democratische Republiek Congo, het Afrikaanse land waar nog een groot deel van zijn familie woont en leeft. ‘Het bezoek heeft mij diep geraakt’, zegt hij. Voor het eerst in zijn leven was Glodi in het land dat zijn ouders ontvluchtten, vanwege de hachelijke politieke situatie en slechte economische vooruitzichten.

De boomlange Glodi Mbwete heeft een zachte uitstraling en een zeker charisma. Als hij voor een grote groep mensen zijn gedichten voordraagt, grijpt hij ze vrijwel direct. ‘Weet je’, vervolgt hij zijn verhaal, ‘in Congo zag ik de armoede, terwijl het zo’n rijk land is. Hoe kan dat? In de hoofdstad Kinshasa vertonen straten gaten, gebouwen en huizen hebben achterstallig onderhoud. De verf bladdert van de kozijnen en de gevels moeten nodig worden opgefrist.’ Vorig jaar zomer zette Glodi voet aan de grond in Congo. Opgeladen keerde hij terug naar Nederland.

Vrede en recht

‘Nadat onze ouders eerst een tijd in Brussel hadden gewoond’, vervolgt Glodi, ‘besloten ze naar Den Haag te verhuizen. Vooral om

hun kinderen, mijn oudere tweelingbroers, mijn zus en mij een betere toekomst te bieden. Ze vonden hun weg naar de Haagse Molenwijk. Een plek waar mensen uit alle windstreken van de wereld naast elkaar wonen. Eten zorgt er onderling voor verbroedering. Zomers zijn er vaak buurtbarbecues. Ik had er een geweldige jeugd. En je gelooft het niet. Uitgerekend ik ben geboren

lezen er zelf allesbehalve rijk van geworden. De meesten leven in bittere armoede. Tijdens de Conferentie van Berlijn in 1884, werd het continent Afrika verdeeld door de koloniale overheersers. Koning Leopold II van België zette zijn zinnen op Congo. Het land is letterlijk en figuurlijk een goudmijn. ‘Van meet af aan werd Congo met extreem veel geweld ingenomen. Mensen stelden

hand werd eraf gehakt, maar die van hun vrouw of van hun kinderen. Zonder genade. Ook werden mannen, vrouwen en kinderen naar België gedeporteerd en daar in kooien tentoongesteld aan het publiek. Alsof het exotische dieren waren in een dierentuin.’

Tel daarbij op dat België Congo tot op het bot heeft leeggeplunderd en Glodi kan zich er onbedaarlijk boos over maken. Regelmatig post hij op sociale media, waarin hij aandacht vraagt voor het onrecht dat Congo is aangedaan. ‘Het is hoog tijd dat misdadigers worden veroordeeld en dat België z’n excuses aanbiedt. Net als indertijd Nederland dat heeft gedaan aan Indonesië. Hoe pijnlijk en moeilijk dat ook was.’ Glodi’s gezicht betreft. ‘Excuses maken gaan de koning en de Belgische regering nooit doen. Doen ze dat wel, dan is België in no time failliet.’

Hoewel Congo sinds 1960 onafhankelijk is, blijft het land instabiel. Welbeschouwd lijkt er niets veranderd, vindt Glodi. ‘Mede door een aanhoudend falend regeringsbeleid, de ene na de andere president vertoont slappe knieën en het land zucht en kreunt nog altijd onder het koloniale juk van weleer. Net als vele andere landen die onder koloniaal bewind hebben gestaan.’ Een groot deel van de Congolezen leeft in armoede, een ander deel zocht z’n heil over de grenzen. ‘Als mensen weleens aan mij vragen waarom mijn ouders hier naartoe zijn gekomen, zeg ik altijd: jullie zijn eerst naar ons gekomen en hebben Afrika leeggeroofd. Er wordt nog steeds kobalt uit de mijnen gehaald voor laptops en mobiele

in Den Haag, de stad van vrede en recht. Hier worden oorlogsmisdadigers veroordeeld. Terwijl mijn ouders uit een land komen waar allesbehalve vrede en recht heersen. Vermeende oorlogsmisdadigers lopen er tot op de dag van vandaag gewoon nog vrij rond.’

Naarmate Glodi opgroeit, komt hij stukje bij beetje achter de gruwelijke geschiedenis van Congo, toen het nog een kolonie was van België. Congo is een prachtig Afrikaans land vol natuur, rijk aan goud, kobalt en diamanten. Alleen zijn de Congo-

niets voor en werden behandeld als willoze objecten’, gruwelt Glodi als hij eraan denkt.

Excuses

Als rond 1900 de auto-industrie opbloeit, groeit navenant de vraag naar rubber voor autobanden. Op talrijke rubberplantages in Congo worden vele landarbeiders onder mensonterende omstandigheden aan het werk gezet. ‘Dagelijks moesten ze absurde hoeveelheden rubber winnen’, ontdekte Glodi. ‘Lukte dat niet, dan dreigden er de vreselijkste lijfstraffen. Niet hun eigen

‘Uitgerekend ik ben geboren in Den Haag, de stad van vrede en recht’

de koning en de Belgische

telefoons, waar miljarden aan worden verdiend. Net als aan goud en diamanten. Tragisch genoeg krijgen de Congoleze mijnwerkers er abominabele arbeidsomstandigheden en een schamel loon voor terug.'

Geloof

Glodi's ouders zijn altijd druk bezig om spullen te verzamelen die naar Congo moeten. Als er dan een keer iemand die kant opgaat, moet er veel mee zoals kleding, schoeisel, geld en leermiddelen. Ook is er veel telefonisch contact, waarin wordt gevraagd hoe het met de familieleden gaat. 'Het liefste wilde ik mijn neven en nichten naar Nederland halen, maar dat is niet per se iets wat zij willen. Ze zien een betere toekomst voor zich en voor Congo. Daarvoor bidden we in onze kerk.' Voor Glodi betekent het geloof in God alles. Drie keer per week bezoekt hij een dienst in Rotterdam, waar hij samen met zijn Kaapverdiaanse vrouw woont.

Het geloof geeft Glodi kracht en wijsheid. 'In de kerk leer je wat naastenliefde is en belangrijker: ik heb er geleerd om van mijzelf te houden. Houd je van jezelf, dan kun je ook van anderen houden. De afgelopen jaren heb ik behoorlijk geworsteld met mezelf en het leven. Ik was weer dat verlegen jongetje van vroeger en ik had het gevoel dat het nooit goed genoeg was wat ik deed. Ook al had ik mijn diploma gehaald en een goede baan in de IT gevonden bij de Rijksoverheid. Dat gold ook voor mijn schrijfwerk, waarmee ik op mijn vijftiende ben begonnen. Woordkunst leent zich bij uitstek om beladen thema's zoals verdriet, twijfels en onrecht bespreekbaar te maken.'

In 2018 gaat Glodi serieus aan de gang met dichten, rappen en het schrijven van liedjes. Geregeld bezocht hij het Haagse Thea-

GLODI MBWETE. BEELD: SAMUEL CRUZ

ter De Vaillant waar hij voor 1 euro deelnam aan het programma 'Doe je dinsdag'. Hij volgde er allerhande workshops zoals zingen, schrijven, rappen en dansen. Steeds vaker hoorde hij van mensen om hem heen, dat hij talent heeft en meer op zichzelf zou mogen vertrouwen. 'Het allermooist was, dat ik gelijkgestemden tegenkwam. Jonge rappers, dichters, singer-songwriters die ook worstelen met hun onzekerheden en erover schreven. Steeds vaker pakte Glodi het podium tijdens een

'Niet hun eigen hand werd eraf gehakt,
maar die van hun vrouw of
van hun kinderen'

‘In de kerk leer je wat naastenliefde is’

BEELD: MARTIJN BEEKMAN

open mic op diverse plekken in Den Haag. Zijn talent kwam al snel naar boven borrelen. ‘Een van mijn mooiste momenten was, dat na afloop van een optreden een vrouw naar mij toekwam. Ze zei dat mijn teksten, onder andere over mijn overleden vader, haar raakten.’

Aandacht

Naast het zelf schrijven voelde Glodi ook dat hij anderen wilde inspireren en motiveren om te schrijven. Door te schrijven krijgen jongeren een stem, vindt hij. ‘Daarvoor moest ik wel over mijn schaduw heen springen. Oké, ik ben onzeker en heb mijn twijfels of ik wel goed genoeg ben. Maar wanneer is het goed genoeg? Volgens mij als je er alles aan hebt gedaan om zo goed mogelijk te worden. Dat heb ik gedaan, kan ik je verzekeren.’ De dichter en rapper lacht en knikt ter bevestiging. In 2022 richtte hij samen met ondernemster Wendy Lopes het

Mark Rutte.’ En alsof hij nog niet genoeg te doen heeft, traint hij voor de Rotterdamse marathon in 2025. ‘Dan ga ik wederom aandacht vragen voor de barre situatie in Oost-Congo. In januari werd er opnieuw een dieptepunt bereikt. De door Rwanda gesteunde terreurgroep M23 plundert het land, steelt grondstoffen, vermoordt kinderen en verkracht vrouwen. Toch blijft de EU zaken doen met Rwanda en profiteert het Westen van deze bloedige handel. Eerlijk gezegd wil ik dat die oorlogsmisdadigers in Den Haag worden veroordeeld door het Internationaal Gerechtshof.’

Glodi stopt zijn betoog, alsof hij zich bedenkt wat hij nog meer zou kunnen doen. ‘Misschien moet ik ze zelf aanklagen’, zegt hij. ‘Samen met vele rappers, dichters en woordkunstenaars.’ Onlangs heeft hij bovendien met zijn broer Gaetan de stichting ‘Wij zijn Congolezen’ opgericht.

‘De door Rwanda gesteunde terreurgroep M23 plundert het land’

platform Ik Spreek op voor woordkunstenaars uit Den Haag en omstreken. Ze begonnen in Theater De Vaillant met open mics. Daarna pakten ze door en breidden ze uit naar Theater Dakota en het centrum voor moderne kunst West in Den Haag.

Ook geeft Glodi geregeld schrijfworkshops op scholen. ‘Op het Johan de Wit College in Den Haag zelfs met hulp van onze voormalige minister-president

Met de stichting willen ze de Congolese cultuur promoten en een stem zijn voor de Congolese gemeenschap in Nederland. ‘Er zijn verschillende events geweest, waaronder drie demonstraties om aandacht te vragen voor Oost-Congo. Er zijn zelfs Kamervragen gesteld’, meldt Glodi. ‘Ook is een motie ingediend bij de Tweede Kamer om de samenwerking die de EU heeft met Rwanda, ter discussie te stellen.’ ●

‘Thailand deporteert Oeigoeren naar China, wij kijken machteloos toe’

Thailand heeft zo'n 40 Oeigoeren uitgeleverd aan China, ondanks wereldwijde protesten. Opnieuw kijkt de wereld machteloos toe terwijl de onderdrukking doorgaat, schrijft Ahmedjan Kasim.

● AHMEDJAN KASIM

In de nacht van 26 februari op 27 februari voltrok zich een tragedie die diepe wonden slaat in de Oeigoerse diaspora. De Thaise regering besloot ongeveer 40 Oeigoeren uit te leveren aan China – een lot dat, zoals we vrezin, neerkomt op marteling, opsluiten en onmenselijke behandeling in de beruchte concentratiekampen in de Oeigoerse regio Xinjiang. Daar zitten naar schatting nog steeds meer dan een miljoen Oeigoeren vast. Een aantal westerse landen hebben dit al bestempeld als genocide.

Deze afschuwelijke deportatie is echter geen unicum. In 2015 deporteerde Thailand al 105 Oeigoeren, een daad die destijds tot wereldwijde verontwaardiging leidde. Maar de geschiedenis herhaalt zich vandaag weer, en opnieuw blijft de internationale gemeenschap machteloos toekijken.

Toen een maand of twee geleden het bericht naar buiten kwam dat deze gevangengezette Oeigoeren mogelijk zouden worden uitgezet, kwam de Oeigoerse diaspora in actie. Er werden demonstraties georganiseerd bij de Thaise ambassades wereldwijd, petitieën gelanceerd en hulp gevraagd aan regeringen en internationale organisaties. In Nederland zijn er Kamervragen gesteld door de Tweede Kamerleden aan de minister van Buitenlandse Zaken. De minister stelde dat ‘Nederland nauw in contact staat met EU- en andere gelijkgezinde landen en UNHCR over alle mogelijke acties die de situa-

‘Deze gedeporteerde Oeigoeren zijn niet slechts namen op een lijst’

tie van deze groep kunnen verbeteren’. Inmiddels hebben we kunnen concluderen dat geen van de acties erin slaagde om het lot van deze groep Oeigoeren te veranderen.

Het gevoel van machteloosheid overheerst. Deze gedeporteerde Oeigoeren zijn niet slechts namen op een lijst, het zijn mijn landgenoten, mijn collega's, maar vooral een medemens. Ik herinnerde nog de stem van een van hen, die de Oeigoerse diaspora opriep om in actie te komen. Zijn stem klonk wanhopig, hij wilde dat we iets aan de situatie konden veranderen. Wat zouden ze gedacht hebben toen ze in het vliegtuig zaten, op weg naar een bekende stad, maar een toekomst zonder hoop?

Het vliegtuig met nummer B788 landde om 04:48 uur in Kashgar. Het is een enkele reis naar onderdrukking, marteling en genocide. En ironisch genoeg sprak de Thaise premier kort daarna over het belang van mensenrechten. Ik heb sterke twijfels over of ze deze woorden meende.

Die dag was een dag van rouw. Een dag die in het collectieve geheugen van de Oeigoeren gegrift zal blijven. De Oeigoerse

gemeenschap bevindt zich al in een staat van wanhoop en onzekerheid, en deze gebeurtenis versterkt het gevoel van onmacht en verlies alleen maar. Onze hoop op gerechtigheid wordt keer op keer vertrapt, en de stemming binnen de Oeigoerse gemeenschap wordt steeds zwaarder.

Maar bovenal was het een dag die de wereld opnieuw confronteert met de vraag: hoe ver laten we deze genocide nog door-

gaan? Het minimale wat we kunnen doen is toch diegene een veilige onderdak bieden zodat hij/zij niet hoeft te vrezen voor deportatie? We hebben toch met elkaar het basisbeginsel ‘non-refoulement’ afgesproken? Het lijkt er steeds meer op dat de macht steeds de boventoon voert in deze wereld en mensenrechten steeds meer naar de achtergrond verdwijnen.

Toch moeten we ondanks deze diepe pijn blijven strijden, want opgeven betekent dat we ons neerleggen bij de onderdrukkers. We kunnen de gedeporteerde landgenoten niet meer naar een veilige haven halen, maar voor hen die nog in onzekerheid verkeren, voor hen die vrezin hetzelfde lot te ondergaan, moeten we blijven vechten.

Voor de landgenoten die dit wellicht nooit zullen lezen, wil ik nu zeggen: we hebben gefaald, het spijt ons. ●

EEN GEMASKERDE DEMONSTRANT MET DE OEIGOERSE VLAG PROTESTEERT TEGEN HET BEZOEK VAN CHINA'S PRESIDENT AAN FRANKRIJK, 5 MEI 2024. BEELD: STEFANO RELLANDINI/AFP

Zijn er parallellen tussen Trump

DE DUITSE RIJKSKANSLIER ADOLF HITLER SCHUDT DE HAND VAN PRESIDENT VON HINDENBURG, 21 MAART 1933. BEELD: DUITSE FEDERALE ARCHIEVEN

Hoe komt het dat sommige democratieën ten onder gaan en dictaturen worden? Zijn er parallellen tussen het Duitsland van de jaren dertig en het hedendaagse populisme van Donald Trump? *De Kanttekening* spreekt hierover met de Amerikaanse historicus Benjamin Carter Hett.

● EWOUT KLEI

Hett schreef in 2018 het veelgeprezen boek *The Death of Democracy* (in het Nederlands vertaald als *De populist*) over de opkomst van Adolf Hitler en de mechanismen achter zijn *Mach-*

tergreifung in 1933. Hett legt uit hoe conservatieve elites, economische crises en politieke verdeeldheid een cruciale rol speelden bij Hitlers weg naar de absolute macht. Daarnaast kijken we ook naar het heden: in hoeverre zijn er parallellen met de opkomst van Donald Trump en de

uitdagingen voor de democratie vandaag?

Hoe kon Adolf Hitler op 30 januari 1933 aan de macht komen? Wie maakte zijn *Machtergreifung* mogelijk?

‘Dat is een gecompliceerde vraag. Hitler was een getalen-

en Duitsland in de jaren dertig?

teerde spreker en een slimme tacticus. Hij durfde risico's te nemen, en vaak werkte dat in zijn voordeel. Maar laten we niet vergeten dat Hitler nooit aan de macht had kunnen komen zonder de steun van de conservatieve elite.

'Mensen als president Paul von Hindenburg, Franz von Papen en generaal Kurt von Schleicher dachten dat ze Hitler konden gebruiken voor hun eigen agenda. Hij was anticommunistisch, nationalist en steunde het leger. Ze zagen hem als een pion, maar uiteindelijk maakten ze een deal met de duivel.'

Was de verdeeldheid op links niet ook een belangrijke factor?

De communisten zagen de sociaaldemocraten als hun grootste vijand, niet de nazi's.

'Absoluut. De conservatieve elite draagt de meeste schuld, maar ook links is verantwoordelijk voor Hitlers machtsovername. De twee grote linkse partijen – de sociaaldemocratische SPD en de communistische KPD – waren samen sterk, maar ze weigerden samen te werken. Later in de jaren dertig ontstonden in andere landen volksfronten tegen het fascisme, zoals in Spanje en Frankrijk, maar dit gebeurde niet in Duitsland.'

Waarom?

'Dat had te maken met de mislukte Spartakistenopstand van 1919, die met steun van de sociaaldemocraten met geweld werd neergeslagen. De communisten zagen dit als verraad en zouden het de sociaaldemocraten nooit vergeven.

'De sociaaldemocratische regering in Berlijn droeg bij aan het voortduren van de animositeit: ze liet de politie schieten op communistische demonstranten, met tientallen doden als gevolg. De haat tussen beide groepen bleef bestaan.

'Ten slotte speelde ook Sovjet-leider Jozef Stalin een niet te onderschatten rol: hij verbood communistische partijen in de

wereld samenwerking met sociaaldemocraten, wat een gezamenlijke vuist maken tegen het fascisme onmogelijk maakte.'

En hoe zat het met de grondwet van de Weimarrepubliek? Het beruchte artikel 48 in deze constitutie gaf de Rijkspresident immers de macht om per decreet te regeren.

'Dat klopt. Voordat ik historicus werd, was ik advocaat in Canada. Een van de eerste lessen in de rechten is: je moet wetten schrij-

en armoede in Duitsland. Er is een sterke correlatie: bij de Rijksdagverkiezingen van 1928 haalde Hitlers NSDAP slechts 2,6 procent van de stemmen, maar bij de verkiezingen van 1930 kreeg de partij opeens 18,3 procent, een enorme stijging. Wat was er intussen gebeurd? De economische crisis. 'Ook het Duitse platteland werd hard geraakt. Goedkoop graan uit de Nieuwe Wereld verwoestte in de jaren twintig al de Duitse boerenstand. Aanvankelijk steunden boze boeren de beweging Land-

worden als de grootste Duitse politicus ooit, ondanks de concentratiekampen voor politieke tegenstanders.' Maar daarna stortte hij Duitsland en de wereld in een nieuwe wereldoorlog en kwam de Holocaust.'

Hoe wist Hitler, nadat hij Rijkskanselier was, in zeer korte tijd dictator te worden?

'De sleutel was dat hij snel zijn macht centraliseerde. Cruciale stappen waren de Rijksdagbrand op 27 februari 1933 en de daaropvolgende noodtoestand, waardoor individuele rechten uit de Weimargrondwet werden opgeschort.

'Op 5 maart 1933 werden er opnieuw verkiezingen gehouden, die semi-democratisch waren. De NSDAP kwam op 43,9 procent uit, nog steeds geen parlementaire meerderheid. Maar met de steun van andere partijen kreeg hij het *Ermächtigungsgesetz*, de machtigingswet, door de Rijksdag, waarmee hij vier jaar lang met totale bevoegdheden kon regeren. Vervolgens werden andere partijen en vakbonden verboden en werd de pers onder controle gebracht, de *Gleichschaltung*. In juli 1933 was Hitler feitelijk dictator.'

Was dat niet een jaar later, met de beruchte 'Nacht van de Lange Messen' en het overlijden van Rijkspresident Hindenburg?

'Hitler was in 1933 dictator geworden, maar consolideerde zijn macht in 1934 en in 1938. Tussen 30 juni en 2 juli 1934 liet Hitler tijdens de 'Nacht van de Lange Messen', 100 tot 200 mensen vermoorden. Het ging om dissidente SA-leiders en conservatieve tegenstanders van Hitler, zoals generaal Schleicher en advocaat Edgar Julius Jung. De laatste werd vermoord omdat hij een kritische speech over Hitler had geschreven voor Franz von Papen.

'Toen Hindenburg op 2 augustus 1934 overleed verklaarde Hitler dat niemand hem kon vervangen. Hij schafte het presi-

'Hij was de stem van ongeveer een derde van het Duitse volk'

ven met slechte mensen in gedachten – mensen die de regels zullen misbruiken. Artikel 48 gaf de Duitse Rijkspresident feitelijk ongelimiteerde macht. Een minister hoefde het alleen maar mede te ondertekenen en dan was het decreet wet.

'Als je een democratische president hebt, is dat geen probleem. Maar Hindenburg was geen democraat. Vanaf 1930 was Duitsland feitelijk al geen democratie meer, omdat de kabinetten vanaf dat jaar regeerden per presidentieel decreet.'

Ben ik nog een factor vergeten?

'De economie. De Beurskrach van 1929, de plotselinge ineenstorting van de aandelenkoersen op de beurs van Wall Street in New York, leidde tot massale werkloosheid

volk, maar in de jaren dertig werden veel van deze boeren nazi.'

In hoeverre was Hitler de 'stem van het volk'?

'Hij was de stem van ongeveer een derde van het Duitse volk. Zijn beste verkiezingsresultaat was in 1932, met 37,3 procent van de stemmen. Duitsland kende veel ressentiment, en Hitler verwoordde de woede van een groot deel van de bevolking. Toch stemde de meerderheid nooit op hem.

'Na 1933 werd Hitler populairder. In 1938 had hij Oostenrijk en het Sudetenland bij het Rijk gevoegd, de werkloosheid verdween en de economie groeide. De Duitse historicus Joachim Fest zei ooit: 'Als Hitler in 1938 vermoord was, dan zou hij herinnerd

dentschap af en benoemde zichzelf tot Führer.

‘In 1938 wist Hitler het leger definitief onder zijn controle te brengen, tijdens de zogenoemde Blomberg-Fritschaffaire. Twee hoge militairen in het Duitse leger, Werner von Blomberg en Werner von Fritsch, waren kritisch over Hitlers plannen om Europa te veroveren. Ze werden in verband gebracht met sekschandalen – Blombergs jonge vrouw had ooit voor een pornografisch blad geposeerd en de naar verluidt homo-seksuele Fritz zou seks hebben gehad met een minderjarige jongen (een fabricatie van de Gestapo) – en vervolgens aan de kant gezet. Hitler had nu de handen vrij voor zijn veroveringsplannen.’

Waarom was er na 1933 nauwelijks verzet tegen Hitler?

‘Het was een combinatie van Hitlers succes, zijn charisma en de angst voor repressie. Hitler schakelde systematisch alle potentiële tegenstanders uit: vakbonden, politieke partijen en kritische media.

‘De enige serieuze tegenstand kwam uit het leger, zoals in juli 1944 bij de mislukte bomaanslag op Hitler. Er waren eerdere pogingen, zoals in 1943, maar Hitler had vaak geluk – een keer zou de aanslagpleger hem tijdens een tentoonstelling vermoorden met een bom. Maar Hitler vond de tentoonstelling maar saai en was binnen vijf minuten weg.’

Tot zover de geschiedenis. De reden dat ik u interview over uw interessante boek is het heden. Is Donald Trump bezig met een Gleichschaltung? Hij ontslaat massaal ambtenaren, accepteert alleen ja-knikkers en weert de Associated Press uit het Witte Huis.

‘Er zijn zeker parallellen. Trump zou denk ik graag zoveel binnenlandse macht hebben als Hitler. De nazi’s hadden een wet om

covid – maar het helpt tegen totalitaire neigingen.’

Hitlers succes inspireerde andere autoritaire leiders zoals Quisling en Mussert. Trump wordt op zijn beurt geprezen door Geert Wilders. Is hier een parallel?

‘Zeker. Net zoals Hitler in de jaren dertig autoritaire regimes een boost gaf, stimuleert Trump nu extreemrechtse partijen in

BENJAMIN CARTER HETT

‘Hitler schakelde systematisch alle potentiële tegenstanders uit: vakbonden, politieke partijen en kritische media’

ambtenaren te ontslaan met ‘foute’ opvattingen of Joodse afkomst.

‘Toch zijn er ook grote verschillen. De Verenigde Staten zullen geen dictatuur accepteren. Je ziet dat Trump nu minder populair is in de peilingen. Misschien voelen Republikeinen zich straks minder bang om zich tegen hem uit te spreken.’

Dat Amerikanen geen dictatuur accepteren, ligt dat aan de democratische traditie van de VS?

‘Ja. De VS hebben een 250 jaar oude democratische traditie. Bovendien zijn Amerikanen individualistisch ingesteld, wat een dictatuur bemoeilijkt. Dat heeft ook nadelen – denk aan de weigering om maskers te dragen tijdens

Europa, zoals Alternative für Deutschland. Ik heb het gevoel soms dat we de jaren dertig nu aan het herbeleven zijn, wel in een andere vorm.

‘Toch wil ik niet in pessimisme blijven hangen. Want als Trump faalt, kan dat juist een positief effect hebben. Een economische crisis onder Trump zou zijn populariteit schaden – en daarmee ook die van zijn Europese geestverwanten.’

Een voorspelling?

Daar ben ik voorzichtig in. Mijn vader, ook een geschiedenisprofessor, zei eens: ‘Historici hebben soms gelijk over het verleden, maar slaan *altijd* de plank mis bij het voorspellen van de toekomst.’ ●

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Doceert Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Een lichtpuntje in het bestaan van de PVV

De Duitse verkiezingen zitten erop en de AfD heeft prima resultaten geboekt. In de bondsdag is extreemrechts voortaan de tweede partij. Er waren ook verkiezingen in Hamburg: weer winst voor de AfD, weliswaar minder groot dan op het landelijke toneel, maar toch. In voormalig Oost-Duitsland is de partij al langer de grootste. Opeens denk je: misschien moeten alle criticasters toch blij zijn met de PVV. Niet alleen omdat de partij minder extreem is dan de AfD, maar vooral omdat Wilders zichzelf zo slecht organiseert.

Ga in Duitsland naar bijeenkomsten van de AfD en je komt in de ene na de andere pr-show terecht. Onlangs was ik in Neu-Isenburg, bij Frankfurt, waar AfD-leider Alice Weidel en haar collega's met gelikte filmpjes en veel vlagvertoon aan het toegestroomde publiek en de media duidelijk maakten wat ze met Duitsland willen. Het dieptepunt? De meute scandeerde talloze keren de leus 'Alice für Deutschland'. Het klinkt onschuldig, totdat je je realiseert dat het wel erg veel lijkt op een nazi-leus.

Een week later was ik in Thüringen en Saksen bij bijeenkomsten met de nummer twee van

de AfD, Tino Chrupalla, en de meer dan omstreden europarlementariër Maximilian Krah. Naar de volle zalen kijkend, realiseer je je wat de AfD aan het doen is: een organisatie bouwen met afdelingen in het hele land, in de hoop dat de aanstaande regering van Friedrich Merz mislukt. Dan liggen er enorme kansen voor extreemrechts en dan heeft men er de organisatie en de mensen voor.

Een vergelijking

Hoe anders is dat bij de PVV: onlangs twitterde Geert Wilders dat de partij in een groot aantal gemeenten mee gaat doen aan de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026. We lazen tientallen namen. Er zitten gemeenten tussen waar de PVV al actief is zoals Den Helder, Landgraaf en Purmerend. Er komen er tientallen bij: Schouwen-Duiveland, Súdwest-Fryslân en Zwijndrecht bijvoorbeeld. Heel even denk je: de PVV gaat expanderen.

Mocht dat een angstbeeld zijn: kijk naar de aankondiging van acht jaar eerder. Toen ging Wilders voor het eerst meedoen aan de gemeenteraadsverkiezingen buiten Den Haag en Almere. De PVV kondigde toen verkiezingsdeelname aan in het dubbele aantal gemeenten vergeleken met waar men op de kieslijst kwam. Wilders kon vaak geen

'Ga in Duitsland naar bijeenkomsten van de AfD en je komt in de ene na de andere pr-show terecht'

kandidaten vinden en dus werden de ambities al snel teruggeschroefd.

Zo bezien moet je hard lachen als je hoort dat de PVV van plan is in 2026 mee te gaan doen in Borge-Odoorn, Bunschoten, Coevorden, Hogeveen, Rosendaal en Steenbergen: allemaal gemeenten waar de PVV in 2018 hetzelfde plan had, maar waar dat hopeloos mislukte. Wilders doet nu weer een poging, die niet veel meer inhoudt dan het versturen van een tweet en dan zien of zich vrijwilligers aanmelden. Zo nee, dan gaat de deelname weer niet door.

Geen organisatie

Zie hier het verschil tussen partijen op de uiterste rechterflank in Nederland en elders. In veel landen op ons heen – met Duitsland als belangrijk voorbeeld – bouwen dit soort partijen een organisatie, mobiliseren ze mensen en betrekken hen bij het politieke werk. Bij gewone partijen zou je het een prima ontwikkeling vinden, bij uiterst rechts natuurlijk niet. De PVV is precies wat je als politieke tegenstander zou willen: een partij die geen netwerken bouwt en nauwelijks competente mensen aantrekt.

Hoe bedreigend uiterst rechts is, moge duidelijk zijn, maar door het organisatorisch onvermogen van Wilders, zijn gebrekkige bereidheid macht te delen en de neiging van zijn politici om weg te lopen, is de PVV hooguit incidenteel in staat tot regeren zoals nu in het kabinet-Schoof. Zelfs dat gaat in personele zin knarsetandend: er moesten bewindspersonen van de VVD en Leefbaar Rotterdam komen om de vacatures te vullen. De kandidatenlijst voor de Tweede Kamer is inmiddels uitgeput.

Zo bezien had de PVV een veel grotere bedreiging voor democratie en rechtsstaat kunnen zijn dan de partij is. Kijk naar de AfD en je ziet: Wilders is een geluk bij een ongeluk. ●

Laatste islamitische scholengroeps staatssteun

In een jaar tijd hebben de twee grootste islamitische scholen van Frankrijk hun staatssteun verloren, waarmee hun voortbestaan ernstig in gevaar komt. Vorig jaar verbrak de overheid de banden met het Lycée Averroès in Lille. Sindsdien verkeert de school financieel in zwaar weer en vertrekken er steeds meer leerlingen naar andere scholen. Op 10 januari verloor ook scholengroep Al-Kindi in de banlieue van Lyon zijn overheidssteun.

● KARIM ABBARA

De beslissing is genomen naar aanleiding van een inspectierapport dat in december werd gepresenteerd. Daarin wordt melding gemaakt van boeken in de bibliotheek van de school die niet stroken met de waarden van de Republiek. Deze boeken zouden 'bekend staan om hun radicalisme' of zelfs ronduit 'fundamentalistisch' zijn, en 'meisjes discrimineren'. Ook zou een leraar in een video op YouTube ontoelaatbare opmerkingen hebben gemaakt.

De advocaat van de school, Sefen Guez Guez, noemt de opschorting van het contract 'een politieke keuze, ingepakt in valse pedagogische argumenten.' Hij heeft inzage in het inspectierapport en vertelt in een post op X dat zelfs de wenskaarten die de kinderen hadden gemaakt om hun families een fijne ramadan te wensen, werden omschreven als 'strijdig met de seculiere waarden van de Republiek.'

Guez Guez benadrukt dat de school direct na de inspecties heeft gehandeld. 'De leraar die was te zien in de video werd snel daarna ontslagen en de interne regelgeving werd aangepast. Daarnaast heeft de school de boeken die voor opschudding hebben gezorgd meteen uit de bibliotheek verwijderd. Het ging om slechts vier boeken die overi-

gens ook zijn te vinden in de lokale boekhandel en in de openbare bibliotheek van Lyon.'

Topschool

Al-Kindi heeft 621 leerlingen en bestaat uit een basisschool, een *collège* (11 tot 15 jaar) en een *lycée* (15 tot 18 jaar). Net als het Averroès in Lille geldt Al-Kindi als een zeer goed presterende school. De school heeft al een aantal jaar op rij een slagingspercentage van 98 procent voor de

Privéonderwijs

Frankrijk telt ongeveer 12.500 privéscholen in het basis- en voortgezet onderwijs, waar 2,2 miljoen leerlingen worden onderwezen. Het overgrote deel van deze instellingen opereert onder een overheidscontract. Privéonderwijs wordt in Frankrijk gedomineerd door katholieke instellingen. Maar liefst 96 procent van de privéscholen met een overheidscontract zijn katholiek. Van de ruim honderd

publiekrecht en voormalig directeur algemene zaken op het ministerie van Onderwijs. 'Een privéschool die onder contract van de staat wil opereren, moet minstens vijf jaar bestaan. De levensvatbaarheid van nieuwe scholen is vanwege de enorme kosten niet groot. De vijf jaar eis maakt zodoende de komst van islamitische nieuwkomers veel ingewikkelder. Het voordeel van een overheidscontract is vooral van financiële aard. De staat betaalt de lerarensalarissen en gemeenten hebben de plicht om gebouwen te onderhouden en buitenschoolse activiteiten te financieren. De scholen met een overheidscontract zijn verplicht kinderen zonder onderscheid van afkomst, mening of geloof te verwelkomen.'

Oproep aan Macron

De beslissing heeft tot grote bezorgdheid geleid binnen de lokale moslimgemeenschap. Kamel Kabtane, bestuurder van de Grote Moskee van Lyon, heeft zijn onvrede geuit in een brief aan de Franse president. 'Meneer de President, u bent het laatste redmiddel wanneer de wet met

voeten wordt getreden en wanneer een deel van de burgers van dit land ten onrechte niet gelijk wordt behandeld', begint hij zijn brief, waarin hij de president vraagt het overheidscontract te herzien.

'Meneer de President, u bent het laatste redmiddel wanneer de wet met voeten wordt getreden'

eindexamens. Daarmee behoort Al-Kindi tot de best presterende scholen in de metropoolregio Lyon. Volgens directeur Abdelouahb Bakli kiezen de ouders Al-Kindi dan ook in de eerste plaats vanwege de resultaten. 'We hebben veel animo. We groeiden tot nog toe elk jaar met ongeveer een klas. De ouders zijn er bij ons zeker van dat hun kinderen goed onderwijs krijgen.'

joodse privéscholen opereert negentig procent met een overheidscontract. Met het wegvallen van Al-Kindi kent Frankrijk geen enkele islamitische privéschool met een overheidscontract meer.

Volgens onderwijsexpert Bernard Toulemonde kan het verlies van het overheidscontract de doodsteek zijn voor Al-Kindi. Toulemonde is hoogleraar

ep in Frankrijk verliest

LEERLINGEN VAN EEN BASISCHOOL IN METZ, IN HET NOORDOOSTEN VAN FRANKRIJK, OP 2 SEPTEMBER 2024. BEELD: JEAN-CHRISTOPHE VERHAEGEN/AFP

‘Ouders kiezen niet altijd uit religieuze redenen om in hun kinderen in te schrijven op een religieuze privéschool’

gang van zaken en de minister van Onderwijs, Élisabeth Borne, ter verantwoording geroepen middels een interpellatiedebat. LFI verzoekt een onmiddellijk herstel van het overheidscontract.

Kabtane schrijft in zijn brief dat Al-Kindi ‘een toonbeeld is van uitmuntendheid’. De sluiting zou volgens hem impact hebben op de gehele moslimgemeenschap en moslims marginaliseren. De brief blijft onbeantwoord waarna hij ten overstaan van de lokale media in Lyon de noodklok luidt: ‘Onze woorden wor-

den niet meer gehoord. We worden uitgesloten van de samenleving en gereduceerd tot verschoppelingen. Dat is het niveau dat we hebben bereikt. Ik voel me niet langer nuttig. Er vindt segregatie plaats, ik ben niet bang om dat te zeggen.’

Zwakke publieke scholen

Volgens socioloog Sophie Girin, auteur van een proefschrift over particulier moslimonderwijs, is er veel vraag naar islamitische scholen, omdat die goed te boek staan. ‘Dat heeft niet alleen met de religieuze identiteit van de

ouders te maken. We zien dat deze scholen zich vaak vestigen in de buurt van achterstandswijken waar alleen een aanbod is van ondermaatse publieke scholen. De ouders zoeken de islamitische scholen op omdat ze er daar tenminste vanuit kunnen gaan dat er goed onderwijs wordt gegeven.'

Ook Toulemonde ziet een soortgelijke keuze. 'Ouders kiezen niet altijd uit religieuze redenen om in hun kinderen in te schrijven op een religieuze privéschool. Je ziet bij veel Joodse leerlingen dat ze zich op een openbare school niet altijd even veilig voelen vanwege het antisemitisme waarvan zij mogelijk het slachtoffer zijn. En bij islamitische scholen zie je dat de veel ouders zich zorgen maken over de kwaliteit van de scholen in de wijk en het opleidingsniveau van de bevolking in hun buurt. Daar komt de keuze voor islamitische scholen uit voort.'

Al-Kindi loopt met het wegvallen van het overheidscontract 1,6 miljoen euro per jaar aan staatssteun mis. Om de sluiting te voorkomen, heeft de school een crowdfundingcampagne gelanceerd. Uit de begeleidende tekst blijkt hoezeer de school de beslissing als een politieke keuze ervaart. 'Dit is niet alleen een juridische beslissing, het is een politiek signaal. De succesverhalen van moslims in Frankrijk worden niet geduld. Academische excellentie, zoals aangevoerd door onze school, telt blijkbaar niet mee als je moslim bent.'

Net als bij Averroès in Lille het geval was, vreest directeur Bakli dat de kinderen uit de armste gezinnen als eerst worden geraakt. 'Met het wegvallen van het overheidscontract vervallen ook de beurzen waar veel leerlingen recht op hebben. Bij ons hadden 53 procent van de basis-

schoolscholieren en 38 procent van de middelbare scholieren recht op een beurs. We zijn bang dat deze leerlingen al na de zomer naar een andere school vertrekken.'

Dubbele moraal

Politicooloog Pierre Mathiot, voormalig directeur van het gerenommeerde Science Po Lille, omschreef het intrekken van de licentie van privéschool Averroès vorig jaar als een

sollicitanten. Naar aanleiding van een inspectierapport schortte de gemeente Parijs in januari 2024 de gemeentelijke subsidie van 1,4 miljoen euro op. Maar Stanislas behield zijn overheidscontract. Afgelopen december werden de gelden alsnog uitbetaald.

In een interview met het linkse weekblad *Marianne* trekt Mathiot nu de vergelijking met Al-Kindi. 'Het inspectierapport is een *copy paste* van het rapport

opspraak na de onthullingen over decennialang geweld en seksueel misbruik op de katholieke middelbare school Notre-Dame Bétharram in Zuid-Frankrijk. Zijn kinderen zaten er op school en zijn vrouw gaf er les. Bovendien was Bayrou in de jaren '90 minister van Onderwijs. Hem wordt nu verweten geweten te hebben van de schandalen maar te hebben gezwegen.

Directeur Bakli is ervan overtuigd dat er wordt gemeten met twee maten. 'De huidige situatie is ongekend. De afgelopen jaren worden we door de verrechtsing van de politiek veel intensiever in de gaten gehouden. De katholieke scholen worden één keer in de vijftien jaar gecontroleerd terwijl de islamitische scholen, met of zonder overheidscontract, elk jaar inspecteurs over de vloer krijgen. Afgelopen jaar hebben we zelfs vijf inspecties gehad.'

Toulemonde liet vorig jaar een soortgelijk geluid horen toen hij door dagblad *La Croix* werd gevraagd naar zijn ervaringen op het ministerie. 'Toen ik bij het ministerie van Onderwijs werkte, werden verzoeken van islamitische scholen met grote argwaan en tegenzin bekeken. Verzoeken van joodse en katholieke instellingen werden simpelweg makkelijker afgehandeld.'

Hoger beroep

De online crowdfunding heeft tot nu 200.000 euro bijeengebracht. Kabtane heeft de Raad van Moskeeën in Frankrijk gevraagd om op de eerste vrijdag van de ramadan een inzameling te organiseren in alle moskeeën. De school denkt ongeveer een miljoen euro nodig te hebben om het hoofd boven water te houden. Al-Kindi heeft ondertussen de laatste strohalm aangegrepen door de beslissing bij de appelrechter aan te vechten. ●

'De katholieke scholen worden één keer in de vijftien jaar gecontroleerd terwijl de islamitische scholen elk jaar inspecteurs over de vloer krijgen'

'staatsschandaal'. Hij wijdde een reeks artikelen aan de in zijn ogen ongelijke behandeling van Averroès. Daarbij haalde hij veelvuldig de katholieke privéschool Stanislas aan. Dit prestigieuze Parijse instituut staat binnen de moslimgemeenschap symbool voor de dubbele moraal die in Frankrijk zou worden gehanteerd. Stanislas raakte meermaals in opspraak na berichten over seksueel misbruik. Ook zou er sprake zijn van homofobie en seksistisch lesmateriaal en discriminatie richten leerlingen en

van Averroès. Als ze met dezelfde intensiteit de katholieke instellingen hadden onderzocht, dan zou een kwart van die scholen ook zijn staatssteun verliezen. Alleen die scholen blijven buiten schot omdat de bisschop de departementsbestuurder kent, die op zijn beurt weer de rector kent.'

De banden tussen prestigieuze katholieke instellingen en prominente politici zijn in Frankrijk vaker het gesprek van de dag. De kersverse premier Bayrou is momenteel in

AHLAM BENALI

Journalist en publicist

Mijn Riffijnse kinderen kunnen zichzelf zijn

De deuren van OBS De Kleine Wereld staan wijd open. Anders dan anders moet iedereen via de voordeur naar binnen. Mijn dochttertje vraagt, terwijl ze aan haar roze djellaba trekt, of haar kroontje goed zit. Het glinstert mooi in het ochtendlicht en haar broer rent al vooruit, opgewonden over wat hem te wachten staat. Het is een dag waarop we vieren wie we zijn en waar we vandaan komen. Onze Riffijnse wortels en Imazighen-identiteit zijn zichtbaar, net als alle andere culturen op deze bijzondere dag.

Bij binnenkomst worden we begroet door een onvergetelijk tafereeltje. De juffen en meesters staan op de trap, elke leraar op een eigen trede. Ze beginnen te zingen: 'Iedereen is van de wereld en de wereld is van iedereen.' Het is een hartverwarmende gebeurtenis. De woorden van het lied klinken krachtiger dan ooit, en het is een boodschap van acceptatie die alle ouders en kinderen raakt.

Ook doet het me denken aan het nieuws van enkele dagen geleden, waarin een 15-jarige jongen in Vlaardingen van school werd gestuurd omdat hij een djellaba droeg. De schoolleiding eiste dat hij het traditionele gewaad uittrok, anders zou hij geschorst worden.

Het contrast met de aanpak hier kan niet groter zijn. De Kleine Wereld laat namelijk zien dat scholen ook een plek van acceptatie en viering van diversiteit kunnen zijn, in plaats van uitsluiting. Dit soort momenten biedt een krachtige tegenstem tegen de onverdraagzaamheid die vaak de boventoon voert. Want wie bepaalt eigenlijk wat 'normaal' is in onze samenleving?

Mijn kinderen zijn omringd door deze warmte en acceptatie. Mijn zoon ontdekt iets dat hem laat juichen. Hij rent naar een klasgenootje dat trots een Amazigh-vlag

vasthoudt, met de blauw-groengele kleuren en het rode Tifnagh-symbool. Daar staat hij, mijn zoon, in zijn blauwe abaya, vol trots met de vlag van zijn identiteit in een school in Nederland.

Ook denk ik aan mijn eigen schooltijd, die zo anders was. Hoe vaak moest ik me verantwoorden? Hoe vaak werd mijn cultuur als 'anders' bestempeld? De strenge blikken en vragen vol onbegrip blijven me bij. Maar nu zie ik mijn kinderen opgroeien in een school die actief ruimte maakt voor wie ze zijn. Dit geeft me hoop en maakt me dankbaar. Eigenlijk hoef ik dat

niet te zijn, want uiteindelijk moet dit normaal zijn. Het is een recht dat we allemaal hebben in Nederland.

Daarom kreeg de Week tegen Racisme voor mij een diepere betekenis. Het gaat niet alleen om het tegengaan van discriminatie, maar ook om het vieren van diversiteit. Het creëren van een wereld waarin mijn Riffijnse kinderen zonder schaamte kunnen zijn wie ze zijn, is voor mij erg belangrijk.

Die dag klonk de boodschap van De Kleine Wereld door de gangen en maakte hiermee inclusie meer dan alleen een mooi woord. Dit gebeurt door de deur open te zetten voor alle culturen en identiteiten. Hiermee wordt een sfeer van acceptatie gecreëerd, door de toekomst van de grote wereld te omarmen.

Die dag was niet alleen een viering van cultuur, maar ook van de belofte van een betere toekomst. Maar laten we onszelf de vraag stellen: wat kunnen wij doen om ervoor te zorgen dat deze boodschap van acceptatie en inclusie niet alleen op De Kleine Wereld, maar ook in de hele samenleving wordt omarmd? Het is namelijk aan ons om de deur wijd open te zetten en te zorgen dat niemand ooit meer het gevoel heeft dat hun identiteit niet welkom is. ●

Marokkanen in Mokum: ‘We late

Samira Dainan is de curator van de reizende tentoonstelling *Marokkaan in Mokum, een gedeelde geschiedenis*. Terwijl Amsterdam haar 750ste verjaardag viert, brengt zij de verhalen van Marokkaanse Amsterdammers onder de aandacht. Is er reden tot feest?

● TAYFUN BALCIK

‘Bijna één op de tien Amsterdammers heeft roots in Marokko. Hun geschiedenis is onlosmakelijk verbonden met die van de stad. *Marokkaan in Mokum* werpt een licht op thema's zoals arbeidsmigratie, gezinshereniging, sociale strijd, de rol van migrantenorganisaties en emancipatiebewegingen,' staat in het programmaboekje van *Marokkaan in Mokum*.

Dainan heeft het druk deze dagen, nu de tentoonstelling onder andere in de Oranjekerk te zien is.

Vorig jaar was het zestig jaar geleden dat de eerste Turkse en

SAMIRA DAINAN

‘We moeten wel blijven vechten voor onze welverdiende plek in deze maatschappij’

Marokkaanse gastarbeiders naar Nederland kwamen. Toen waren er ook veel evenementen, bijvoorbeeld rond het fotoboek van Cigdem Yüksel, *Je moest eens weten*.

Wat is er aan de hand met al deze festiviteiten van de tweede, derde en vierde generaties?

‘Het is simpelweg tijd om al deze verhalen een eervolle plek te geven in de viering van de 750e verjaardag van een stad die van oudsher een migratiestad is geweest. Met Marokkaanse en Turkse migratie zitten we al bij de derde generatie. Dat zijn mensen die hier zijn geboren en wier ouders vaak ook. Toch worden we anno 2025 nog steeds gezien als ‘de ander’.

Proberen we iets te bewijzen?

‘We hoeven niets te bewijzen, maar we moeten wel blijven vechten voor onze welverdiende plek in deze maatschappij. Deze expositie laat dat zien. Wij hebben een gedeelde geschiedenis met de stad. Al eeuwen zijn er handelsbetrekkingen met de stad. Marokko en Nederland waren elkaars gelijken in diplomatie.’

Dat gaat niet makkelijk, toch?

‘Nee, denk aan de Marokkanen die in de jaren zeventig in hongerstaking gingen in de Mozes en Aäronkerk en de Duif. Ze eisten

verblijfsrecht en ook betere leefomstandigheden. Arbeidsmigranten werden heel vaak uitgebuit, ze werkten lange dagen zonder pauze en deden het zwaarste werk. Familie zagen ze alleen in de zomer. Uit de hongerstaking zijn veel veranderingen gekomen voor alle arbeidsmigranten.

Dezelfde mensen staan al jaren vooraan bij de demonstraties van het 21 Maart Comité, dat is opgericht rond de Internatio-

Komt de boodschap over, denk je?

Ken je geschiedenis om verder te komen, is het motto van onze voorzitter Abdou Menebhi. Dat lijkt me een belangrijke boodschap.’

In 1984 vond de eerste Prinsenhofconferentie plaats naar aanleiding van protesten die volgden op de racistische moord op de vijftienjarige Kerwin Duinmeijer. Deze werd georganiseerd door de gemeente in samenwerking met KMAN (Komitee Marokkaanse Arbeiders Nederland) en de Turkse arbeidersvereniging HTIB. Hieruit kwam een gezamenlijk beleid voort tegen racisme en discriminatie. ‘Ik vind dat mooie voorbeelden om te laten zien dat zowel de Marokkaanse arbeidsmigranten als de gevestigde Marokkaanse Nederlanders geen passieve inwoners waren van het land, maar ook steeds het heft in eigen hand namen.’

‘Amsterdammers en Marokkaanse Amsterdammers streden zij aan zij voor gelijke rechten’

nale Dag tegen Racisme en Discriminatie. Hieraan nemen verschillende vakbonden en maatschappelijke organisaties deel. Dat is ook de kern van deze expositie: Amsterdammers en Marokkaanse Amsterdammers streden zij aan zij voor gelijke rechten.’

De tijden lijken veranderd.

‘Ja, als ik dan hoor dat veel jongeren van de derde generatie spreken over het land verlaten, begrijp ik dat gezien de geluiden van de extreemrechtse regering, maar met *Marokkaan in Mokum* laten we zien dat we ons niet laten wegpesten. Nederland was een tolerant

n ons niet wegpesten'

land dat mede is opgebouwd door migranten en dat moet uitgedragen worden, ook in de geschiedenisboeken. Niet voor niets staat in artikel 1 van de Nederlandse Grondwet dat allen die zich in Nederland bevinden, in gelijke gevallen gelijk behandeld moeten worden. Discriminatie op basis van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid is niet toegestaan. Misschien hebben de politici een inburgeringscursus nodig.'

Hoe voelt het om anno 2025 een Marokkaan in Mokum te zijn? Vorig jaar was niet bepaald het gelukkigste jaar met de rellen op Plein 40-45.

'Volgens mij ging er iets groters vooraf aan die rellen. Maandenlange demonstraties in de stad tegen de genocide in Gaza. Uitspraken van het ICC, internationaal recht dat geschonden wordt, ook door Nederland door het blijven sturen van gevechtsvliegtuigen naar Israël. In Amsterdam de vreedzame demonstraties met geweld stoppen en dan wel in dezelfde tijd Israëlische hooligans, die veelal soldaten zijn, zogenaamd onschuldig uitnodigen in de stad voor een dubieuze voetbalstrijd. Dat is vragen om problemen, die zijn er gekomen. En de aandacht wordt verlegd naar een groepje relschoppers op Plein 40/45. Natuurlijk, vernielen en dingen in brand steken is erg, maar waarom heeft niemand het over het niet naleven van internationaal recht door Nederland en de uitspraken? De rechtsstaat wordt aangetast, daar word ik boos van.'

Hoe ontwikkelt Amsterdam zich volgens jou, is het nog wel een leefbare stad?

'Gezien de recente ontwikkelingen vind ik het niet de goede kant op gaan. Terwijl er zoveel mooie dingen in de stad gebeuren, en er zoveel verschillende goede mensen wonen. Mag de aandacht daar

MAROKKAANSE ARBEIDSMIGRANTEN GINGEN IN NOVEMBER 1975 IN HONGERSTAKING IN DE MOZES- EN AARONKERK VOOR EEN VERBLIJFSVERGUNNING. BEELD: MAROKKAAN IN MOKUM

'Ik heb geleerd trots te zijn op mijn roots, dat heeft me verder gebracht'

heen, in plaats van naar die grijsgedraaide plaat over moslims en asielzoekers?'

Als je een jaar burgemeester zou zijn, wat zouden jouw prioriteiten zijn?

'Als je burgemeester wordt van deze stad, kies je voor een stad met ontzettend veel verschillende mensen qua afkomst, geloof, gender, etc. Als je daar de orde wilt bewaren, dan moet je de goede voorwaarden scheppen voor iedereen. Uiteraard zijn er ook commerciële belangen, maar die kun je

heel goed overlaten aan de authentiek Amsterdamse ondernemers. Ik zou denk ik net als Job Cohen thee gaan drinken, de boel bij elkaar houden, niet tegen elkaar uitspelen. Ook de creatievelingen hebben veel te zeggen over de inrichting van een stad.'

En als Marokkaanse vrouw in Mokum, wat zou je bijvoorbeeld zoekende jongeren willen meegeven?

'Ik ben de dochter van een Marokkaan en een Nederlands-Indische, geboren en getogen in Amster-

dam, dus probeer mij maar in een hokje te duwen. Ik ben onderdeel van de stad, heb er gestudeerd, woon, werk en zing er, mijn dochter is hier geboren. Ik heb geleerd trots te zijn op mijn roots, dat heeft me verder gebracht. Maar ook om te weten wat mijn rechten zijn, dus veel leren en lezen over maatschappelijke onderwerpen. Mijn vader was kunstenaar en leerde me altijd dat alle mensen gelijk zijn, van een vuilnisman tot een burgemeester. Hij was er trots op Amsterdammer te zijn, zonder zijn roots te vergeten, en hij was ook trots op Nederland met zijn vrijheden en gelijke rechten.'

Is het niet tijd voor een Marokkaans museum in Mokum?

'Ik wens dat we de idealen van mijn vader hierboven in ere kunnen houden. Niet alleen in een museum – het zijn immers ook de idealen van Nederland die daarmee vandaag in ere moeten blijven – maar ook in een nieuwe slogan: Wij zijn Amsterdam.' ●

Recensie: paus Franciscus pres Trump, Musk en Poetin

Thomas von der Dunk las de autobiografie van paus Franciscus – een scherpe kritiek op populisme, kapitalistische uitbuiting en de polarisatie in de wereldpolitiek. Hij wreef af en toe in zijn ogen bij wat hij las: dit schrijft dus de huidige paus!

● THOMAS VON DER DUNK

Paus Franciscus vormt het absolute tegendeel van Trump. Dat is de conclusie die je onbewust trekt bij lezing van zijn net verschenen autobiografie *Hoop*. De paus is wars van protserigheid, grootspraak, egotripperij, stoerdoenerij, agressie, manipulatie, rancune, opgeblazen nationalisme en vreemdelingenhaat. Nu, 88 jaar oud en kwakkelend met zijn gezondheid, heeft hij zijn memoires gepubliceerd. En ook al valt diens naam nergens, het is een indirecte afrekening met de denkwereld van de huidige Amerikaanse president.

Het boek dat de paus over zijn leven geschreven heeft – of dat in nauwe samenspraak met hem door iemand anders is geschreven, dat is niet helemaal duidelijk – is geen strikt chronologisch verslag. De tekst springt nogal sterk heen en weer door de tijd. Jeugdherinneringen worden afgewisseld met vooruitblikken naar zijn pauschap, wat de overzichtelijkheid niet ten goede komt. De tekst, hoe lezenswaardig vaak ook, maakt door deze opbouw een wat rommelige indruk.

Ook zitten er de nodige omissies in de beschrijving van zijn leven, dat zich tot 2013 hoofdzakelijk in Argentinië afspeelde, waar hij op 17 december 1936 als Jorge Mario Bergoglio geboren is. Waar hij uitvoerig over zijn kinderjaren, familie en afkomst spreekt, komen de vijftien jaar dat hij aartsbisshop van Buena Aires was er

bekaaid van af. Dat geldt eveneens voor de belangrijkste periode, de twaalf jaar waarin hij als paus hoofd van de katholieke kerk is. Wel komt het kindermisbruikschandaal uitvoerig aan bod.

Scheepsramp

Paus Franciscus legt sterk de nadruk op de eenvoudige immigranten-afkomst van zijn familie, die ook verklaart waarom hij – meer dan menig voorganger – zo begaan is met het lot van de armen, en zo wars is van elke pracht en praal. Hij begint met het beschrijven van de grote scheepsramp,

ten onder bij een scheepsramp. Geen wonder dat de paus dat achteraf als een soort voorteken beschouwt. Ook dat hijzelf uitgerekend op Eerste Kerstdag werd gedoopt, krijgt zo symbolische betekenis.

Het leven van de Bergoglio's in hun nieuwe vaderland begon zeer moeizaam – diverse familieleden gingen in de crisis van de jaren dertig failliet – en de armoede heeft ook Franciscus in zijn jonge jaren gevormd. Een paar aspecten vallen daarbij op, en het is vast niet zonder reden dat de auteur daaraan veel aandacht besteed.

galerij van het Pietersplein een migrantenmonument plaatsen.

Ten tweede de politieke omgeving van de Bergoglio's. Het vertrek naar Argentinië viel niet los te zien van de dictatuur van Mussolini. Hoewel belijdend katholiek, koesterden nogal wat familieleden (radicaal-)linkse sympathieën. Franciscus' grootvader had zich tot antimonarchist ontwikkeld, die de collaboratie van de Italiaanse koning met de fascistische weezin bezag.

Bevrijdingstheologie

In de volkswijk in Buenos Aires waar Franciscus opgroeide kwam hij zo ook in aanraking met socialistische en communistische opvattingen, en het is opvallend hoe vaak de paus in zijn memoires naar gedachten of geschriften uit die kringen verwijst – zelfs naar de marxist Bertold Brecht. Herhaaldelijk wrijft hij in de ogen bij de opvattingen waarin zulke citaten zijn ingebed: dit schrijft dus de huidige paus! Zijn stelling: de communisten hebben de vlag van de armen van de christenen kunnen 'stelen', omdat te veel christenen de armen in de steek gelaten hebben. Even vanzelfsprekend is daarmee zijn omgang met andere maatschappelijke verschoppelingen in de sloppenwijken, zoals gevangenen en prostituees.

De sociale opvattingen die Franciscus sindsdien koestert, tonen grote verwantschap met de zogeheten bevrijdingstheologie. Zij komen neer op zeer stevige maatschappijkritiek, omdat in het kapitalisme de rijken steeds rijker, en de armen steeds armer worden, en mensen tot hun koopkracht worden gereduceerd. Daarbij ziet hij terecht een duidelijke samen-

‘Herhaaldelijk wrijf je je in de ogen bij de opvattingen waarin zulke citaten zijn ingebed: dit schrijft dus de huidige paus!’

waaraan zijn grootouders in 1929 door bizar geluk waren ontsnapt – een Italiaanse versie van de ondergang van de Titanic. Alleen betrof dat geen luxeschip, maar eentje met landverhuizers.

De Bergoglio's hadden als zoveel landgenoten besloten het onzekere bestaan in Noord-Italië voor een nieuw leven in Argentinië te veruilen. Ze misten echter letterlijk de boot, terwijl de tickets al waren geboekt, omdat ze niet bijtijds al hun bezittingen wisten te verkopen. Als dat wél was gelukt, was Franciscus nooit geboren, want uitgerekend dat schip ging

Ten eerste die migrantenachtergrond. Zijn grootouders zijn als economische vluchtelingen te beschouwen. Niet alleen als hoofd van een internationale wereldkerk, maar ook vanwege zijn familiegeschiedenis, staat de denkwereld van Franciscus zodoende mijlenver af van enghartig nationalisme. Daar komt ook zijn compassie met hedendaagse vluchtelingen vandaan; zijn eerste reis als paus behelste een bezoek aan het roemruchte Italiaanse eiland Lampedusa. Later dook hij ook op Lesbos op, en liet hij, niet minder symbolisch, in de zuilen-

enteert zijn antwoord op

PAUS FRANCISCUS MET KINDEREN TIJDENS EEN BEZOEK AAN DE FILIPIJNEN. BEELD: ROLANDO MAILLO/ WIKIMEDIA COMMONS

‘Hij betoont zich dan nadrukkelijk een man van de vrede, die de agressie van Poetin scherp hekelt’

hang tussen oorlog, migratie, armoede en klimaatcrisis. De uitputting van de aarde is hem een grote zorg. Om het verlengde daarvan bepleit de paus de rechten van zogeheten ‘natuurvolken’, wier leefwereld vernietigd wordt door de technische vooruitgang die vooral op hebzucht stoelt – wie denkt hier niet onwillekeurig aan Trump en Musk?

Het is alles bijeen een boodschap die haaks staat op die van de huidige leugenfabriek in Washington met zijn haat jegens nationale, etnische en religieuze verschei-

denheid. Die vindt daar ingang bij veel ultrarechtse evangelische christenen aan wie elke oproep tot medemenselijkheid niet is besteed. Hen houdt hij de uitspraak van Ignatius van Loyola, de stichter van de Jezuïetenorde, voor dat het beter is om christen te zijn zonder het te zeggen dan het te zeggen zonder het echt te zijn, omdat het niet op gelovigheid maar op geloofwaardigheid aankomt.

In het verlengde daarvan ligt de hulp die Franciscus, dan nog als provinciaal van de Jezuïetenorde

in Argentinië, niet zonder persoonlijk risico tijdens de Vuile Oorlog in de jaren zeventig verleende aan de door de militaire dictatuur vervolgd, om hen te helpen onder te duiken of uit het land te ontsnappen. In dat opzicht koos Franciscus onomwonden partij tegen de onderdrukking, en zo dus tegen het Videla-regime dat tegelijkertijd door de vader van onze huidige koningin als minister van landbouw werd gediend.

Die volkswijk waarin hij opgroeide – en dat is een aspect dat de paus sterk benadrukt – was ook multi-etnisch, multicultureel en multireligieus. Onder de kennissen van zijn ouders en zijn eigen speelkameraden bevonden zich tevens, als vanzelfsprekend, joden en moslims. Men ging daarbij op tamelijk respectvolle en vriendschappelijke basis met elkaar om. Gedurende zijn twaalfjarige pauschap heeft Franciscus zich vervolgens niet alleen voor een goede verstandhouding met het joden-

dom, maar ook met de islamitische wereld ingezet.

Contacten met moslims en joden

Tot zijn activiteiten als paus waar hij het meest expliciet op ingaat, behoren juist die religieuze contacten, waarbij hij zoekt naar wat verbindt, niet naar wat scheidt. Hij memoreert een gemeenschappelijke verklaring die hij in 2019 met de grootimam van al-Azhar in de Verenigde Arabische Emiraten ondertekende. Daarin keerden beiden zich krachtig tegen het misbruik van religie om aan te zetten tot haat, geweld, extremisme en terrorisme. Vijf jaar later volgde een soortgelijke verklaring samen met de grootimam van Jakarta, pal voor de ‘tunnel van vriendschap’ die de kathedraal aldaar met de hoofdmoskee verbindt. Als hoogtepunt van zijn verzoeningspolitiek moet zijn reis naar Irak beschouwd worden, het land van Abraham, de gedeelde stamvader van jodendom, christendom en islam, met een ontmoeting met andere religieuze leiders in de oeroude stad Ur.

Af en toe begeeft de paus zich zeer concreet op het terrein van de internationale politiek. Hij betoont zich dan nadrukkelijk een man van de vrede, die de agressie van Poetin scherp hekelt – achter veel oorlogen ter meerder glorie van de eigen natie, zo stelt hij, gaat vooral financieel en politiek winstbejag schuil. Eenduidig veroordeelt hij zo zowel de Hamas-pogrom van 7 oktober 2023 als de meedogenloze slachting onder burgers en hulpverleners die Israël daarop heeft aangericht. Hij spreekt nadrukkelijk zijn steun uit voor een tweestatenoplossing en een aparte status voor Jeruzalem. Daarmee houdt hij ook ons een spiegel voor, omdat dit standpunt door het Westen feitelijk opgegeven en inmiddels door Washington zelfs openlijk terzijde geschoven is. ●

Interreligieuze iftar op de Dam. nodig heeft'

Onlangs kwamen zo'n tweehonderd mensen bijeen voor een interreligieuze iftar op de Dam, georganiseerd door stichting Burgerhart. 'Het is belangrijk om hier met elkaar te zijn.'

● TAYFUN BALCIK

Al ruim een uur voordat het tijd is om te eten, zitten mensen te keuvelen aan tafel. De bedoeling, volgens de moderator van de avond Arend de Geus, is dat mensen zoveel mogelijk bij onbekenden aan tafel gaan voor 'ontmoeting, verbinding en dialoog'.

Uiteraard gaat dat niet vanzelf. Vrijwilligers rennen rond om iedereen zo divers mogelijk te plaatsen. Deze journalist wordt naast architect Jan Blakers geplaatst. Hij is betrokken bij de renovatie van het gebouw van stichting Burgerhart in Amsterdam-West. Het is de eerste keer dat hij bij een iftar is.

Meevasten

'Het is volledig spontaan gegaan. Ik las de uitnodiging en dacht meteen

ja, leuk. De Dam is natuurlijk the place to be.' 'Mooier kan niet', voegt hij toe. Blakers vast vandaag ook en denkt tot aan zaterdag, het einde van de vastenmaand, mee te doen.

Tegenover hem zit de vrijwilliger Ben Knol, ook gelieerd aan stichting Burgerhart. Voor hem is het niet de eerste keer, zo'n iftar. Maar hij vast niet mee. 'Het is niet

mijn geloof, hè', zegt hij met een glimlach. 'Ik zie wel dat het heel vermoeiend is', en alweer verschijnt er een glimlach.

Dan kan de avond echt beginnen met een bonte stoet aan sprekers. Van de studente sociologie Çaglanur (alleen voornaam bekend) tot de rabbijn Albert Ringer van de Liberaal Joodse

Gemeente Rotterdam, en nog veel meer.

Çaglanur start haar toespraak met een uitleg van wat sociologie is. 'Dat is een studie waarbij je de maatschappij streng onder de loep neemt en kijkt naar wat er aan de hand is, welke machtsstructuren een rol spelen.' Ze geeft een voorbeeld van een sociologische kwestie: de verharding en polarisatie die momenteel plaatsvindt, waar ook zij 'enorm gefrustreerd' door is.

Daarmee heeft ze meteen de reden voor de ijverige drang voor verbinding van de organisatoren van de iftartafels te pakken. Ook andere sprekers, zoals Lotte Terwel, die voor de PvdA in het dagelijks bestuur zit van Amsterdam-Centrum, borduurt daar op voort. 'Ik heb ook sociologie gestudeerd hier in Amsterdam. En denkers en doeners zoals jij hebben we heel erg hard nodig bij de gemeente en ook in de politiek', zegt ze tegen de studente sociologie.

'Als je het journaal bekijkt, of de online media tot je neemt, dan kan je er behoorlijk moedeloos van worden wat er allemaal gebeurt in onze wereld', vervolgt Terwel. 'Soms is het gewoon te pijnlijk om dat te zien. Maar juist daarom is het nog belangrijker dat wij hier met elkaar zijn en dat wij omzien naar elkaar.'

Ook vanuit de pastor Eugène Brusse en in de Maria-lezing van Susanne Brusse-van de Vosse worden stichtelijke woorden geuit naar 'onze moslimbroeders en zusters'.

Dankbare Turkse huisvrouw

In deze context van verbroedering en hoffelijkheden over en weer

'De Dam is natuurlijk the place to be'

‘Dit is precies wat de wereld

zorgt het hilarische optreden van cabaretière Nilgün Yerli voor verlichting. Sketches van een dankbare Turkse huisvrouw die haar botte, ondankbare Hollandse buurman over de vloer krijgt, of die tussen ‘slimme’ en ‘domme’ Nederlanders maken indruk.

‘Als Slim zegt dat het hier niet gaat om de vrijheid van meningsuiting, maar om vrijheid van godsdienst, zegt Dom dat Slim voor de terroristen is en is Slim opeens een landverrader’, vat Yerli het nationale debat tussen links en rechts Nederland samen.

Op een gegeven moment wil ze de hele tent meekrijgen om in fonetisch opgetekende Turkse woorden een liedje te zingen. Dat gaat niet helemaal lekker. ‘Een zaal met alleen Nederlanders in de provincie doet het al beter dan jullie’, krijgt de tent de wind van voren.

Gezonde effecten

Nog voordat het tijd is om te eten, komt de huisarts Emir Ertas nog aan het woord. Op rustige wijze legt hij de gezonde effecten van het

DE AMSTERDAMSE DAM MET DE TENT WAAR GISTERAVOND DE INTERRELIGIEUZE IFTAR PLAATSVOND.

THEATERMAKER NILGÜN YERLI

‘ik heb niet veel van de verhalen meegekregen, maar voor mij is het samenzijn het belangrijkste’

vasten uit. ‘In veel spirituele tradities is vasten terug te vinden als een van de oudste en slinkste strategieën om ons lichaam te vernieuwen. Uit onderzoek wordt dit allemaal ook bevestigd’, zegt hij.

Volgens Ertas zou vasten de risico’s op diabetes type 2 doen verminderen. ‘Dit is belangrijk

omdat de kans op diabetes in onze moderne samenleving steeds groter wordt.’ Ook meent Ertas dat periodiek vasten de darmflora kan verbeteren. ‘Dit resulteert in een minder opgeblazen gevoel, meer energie en een betere algehele gezondheid van de darm.’

Met zoveel wijsheid over de werking van onze ingewanden tijdens ramadan is het tijd voor de iftar met linzensoep, witte rijst, vlees en groente.

Na het eten staan enkelen op om te bidden of om een peukje te doen. Anderen blijven uitbuiken, zoals Redouan. 'Heel leuk initiatief. Ik heb niet veel van de verhalen meegekregen, maar voor mij is het samenzijn het belangrijkste. Daar gaat het om tijdens ramadan.'

Nog niet zo lang in Nederland

Abdulkadir, die op ons afloopt, wil ook wat kwijt aan de krant. 'Dit is precies wat de wereld nodig heeft. Ik ben heel blij dat ik in Nederland ben. We hebben nog meer vrede, liefde en respect nodig', zegt hij.

Op de vraag of zulke events alleen vanuit moslims moeten komen, meldt hij dat veel mensen op de achtergrond met veel toewijding hieraan meewerken. 'Mijn grootste droom is dat mensen uit de lhbt-gemeenschap, de Joodse gemeenschap, hindoes,

atheïsten of wie dan ook, allemaal aan dezelfde tafel kunnen zitten. We zijn allemaal mensen.'

Abdulkadir woont nog niet lang in Nederland en zegt dat hij van autochtone Nederlanders wel eens hoort dat 'Turken die recent naar Nederland zijn gekomen meer open' zijn. 'Jij hebt mij eerder uitgenodigd, dan moslims die al veel langer hier wonen', heeft zijn buurman onlangs tegen hem

gezegd. Abdulkadir sluit af met de boodschap dat er meer 'solidariteit' moet komen in de maatschappij.

Maatschappelijke beweging

Ook de muzikant Suvri Öztürk is van de partij. Hij merkt op dat de mensen te 'verdeeld' zijn geraakt en dat de kloof tussen groepen steeds groter lijkt te worden. 'Dit

maakt me natuurlijk verdrietig, maar zulke avonden geven hoop. Ik zie dit niet alleen maar als een iftar, maar meer als een maatschappelijke beweging voor verandering', aldus Öztürk.

Ook aan hem de vraag, moet die verandering alleen vanuit islamitische hoek komen met zulke iftars? 'Gezegd hebbende dat ik ook uitnodigingen voor zulke momenten van saamhorigheid krijg van andere groepen, lijkt de Turkse cultuur meer collectivistisch van aard te zijn dan de Nederlandse. Het individualisme drukt zwaarder in Nederland', zegt Öztürk.

'Gechargeerd gezegd: Als een Turk een Nederlander vijf keer uitnodigt, dan blijft de Nederlander steken op één uitnodiging. Maar dat maakt niet uit. Iedereen leeft op zijn of haar eigen manier. In de voorstelling van Nilgün Yerli kwam dit ook een beetje terug', grijnst Öztürk.

Aan het einde van de avond wil rabbijn Albert Ringer ook nog even reageren op de toenemende polarisatie. Hoe vindt hij het om in een tijd van bruto geweld in Gaza bij elkaar te komen met moslims? 'Dit is een hele moeilijke tijd, een tijd waarin er veel kapot gaat', zegt hij. 'Sommige mensen weten precies hoe ze daarmee moeten omgaan. Ik weet dat eigenlijk niet. Ik weet niet wat ik kan doen om te zorgen dat de ellende stopt in deze wereld.'

Hij hoopt dat de breuklijnen in de samenleving 'geheeld' kunnen worden. 'Dat is het enige waar ik aan kan bijdragen. Ik hoop dat ik hier samen ben met mensen die met mij proberen om de rust en vrede te herstellen in deze wereld. En in ieder geval in de ogen van de anderen ook een mens te zien. Dat is misschien wel het belangrijkste', aldus Ringer die met een boekje langzaam 'the place to be' verlaat. •

'Als een Turk een Nederlander vijf keer uitnodigt, dan blijft de Nederlander steken op één uitnodiging'

ABDELKADER BENALI

Schrijver.

Integratie prima, maar niet opklimmen graag

De ramadan betekent in Nederland altijd heibel. Er was een iftar georganiseerd op het stadhuis door een van de wethouders, Faouzi Achbar. Wanneer een moslim iets organiseert, moet hij altijd eerst uitleggen dat het niet om een bomaanslag zal gaan.

Toevallig ken ik de politicus van Denk, we ontmoeten elkaar in Tanger, drinken een kop koffie en lachen wat af. Wereldgozer. Hart op de juiste plek. Vorig jaar werd zijn huis in brand gestoken door een onverlaat, zo'n incident zou voor de meeste mensen voor tien jaar aan burn-out opleveren. Faouzi gaat er rustig mee om. Respect. Hij was dan ook de aangewezen persoon om op het stadhuis een iftar te organiseren om Rotterdams maatschappelijk middenveld bij elkaar te brengen. Karim Amghar presenteerde het, voorvechter voor een geëmancipeerd mbo, marathonloper, bruggenbouwer bij nacht en ontij.

De avond kraakte van het glazuur zo zoet als de goede bedoelingen waren. Zoveel naïviteit kon natuurlijk niet ongestraft gaan. Rechts-extremistische trollen spraken er schande van, de SGP begon met de gebruikelijke

hypocrisie die in deze partij ingebakken zit zweepslagen te geven, en natuurlijk lieten ook de PVV-minions van zich horen. De islamisering had het stadhuis bereikt; de vlag van de islam wapperde boven het stadhuis, de jihad had zijn overwinning behaald. Hate speech.

Het bevestigt wat ik heel lang geleden een keer tegen een journaliste van de Groene Amsterdammer zei: 'Hoe meer moslims geïntegreerd zijn in dit land, hoe meer de argwaan zal toenemen.' Integratie prima, maar mensen moeten niet te veel op je gaan lijken! De journaliste die ik dit toen

'We hadden je toch als schoonmaker gehaald?'

uitlegde, keek me glazig aan. Ze begreep het niet. Met de kennis van nu zou ik ruim de tijd hebben genomen om het haar goed uit te leggen, want het is belangrijk om te begrijpen dat racisme ook een hiërarchie veronderstelt: de lagergeplaatste verdient die plek vanwege zijn andersheid.

Als de lagergeplaatste opklimt op de sociale ladder, dan is er ook geen reden meer om het racisme in stand te houden. Maar die overtuiging opgeven is lastig, want gisteren was die Ander nog een schoonmaker, en op veilige afstand, vandaag is zij een politica, een wethouder, een zaken-

vrouw en moet je terdege rekening met haar houden. Wat blijft er dan over als aanval op de Ander: de Ander dehumaniseren. Hem voorstellen als een werktuig van de Duivel, een beetje zoals de Inquisitie deed met de Joden en Moren na de val van Granada. Verworpen tot zonde. De haat jegens geïntegreerde moslims is een seculiere kruistocht tegen de Ander. Wat hiertegen te doen? Gewoon nog meer iftars organiseren en lekker verder gaan met mooie mensen bij elkaar brengen.

In Amerika werd een Palestijnse actievoerder opgepakt omdat hij zou oproepen tot haat. De aanklacht is nergens op gebaseerd. Maar zijn goede naam is voorgoed aangetast. Men wil hem het land uitzetten. De uitstekende politiek commentator Shadi Hamid legt bloot welk mechanisme hier speelt. Wanneer westerse moslims zich in het publieke debat roeren, komen krachten in het geweer om ze van hun menselijkheid te ontdoen. De moslimstem mag domweg niet bestaan, want we hadden je toch als schoonmaker gehaald om werk in stilte te doen? Wie weleens het gevoel heeft gehad dat er door hem heen gekeken wordt, begrijpt wat ik bedoel. ●

dK.Academie

voor €29,95 p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform *de Kanttekening*.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek uit de reeks *Elementaire Deeltjes* van Amsterdam University Press, waarover het *Nederlands Dagblad* recenseert: 'beter dan Google en Wikipedia samen', ter waarde van € 15,00 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van € 12,50 per maand.
- Een abonnement op het maandblad van *de Kanttekening* inclusief digitale toegang ter waarde van € 12,95.
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introduc e per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in *de Kanttekening* uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts € 29,95 per maand.

In samenwerking met:

